

Fredagen den 20 november

Kl. 10.00

*Meddelande om interpellationssvar**Om skattetrycket*

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellationerna 1987/88:82 och 97

Anf. 1 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Interpellationerna 82 av Britta Bjelle om taxeringsrevision av databaserat räkenskapsmaterial och 97 av Rosa Östh om beskattningen av regionala museer kommer på grund av tidsbrist inte att bli besvarade inom föreskriven tid. De kommer efter överenskommelse med interpellanterna att besvaras den 11 december.

3 § Svar på interpellationerna 1987/88:53 och 79 samt frågorna 1987/88:97 och 110 om skattetrycket

Anf. 2 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Ingemar Eliasson har frågat mig om förslaget till en utvidgad omsättningsskatt på värdepapper är förenligt med utfästelserna om ett oförändrat skattetryck. Knut Wachtmeister har frågat mig vilket skattetryck som bör eftersträvas för år 1988. Bo Lundgren har frågat mig om regeringen tänker föreslå en sänkning av skattetrycket, och huruvida jag tänker ge utredningen om reformerad inkomstbeskattning tilläggsdirektiv om detta. Rolf Kenneryd har frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att sänka skattekvoten.

Jag besvarar interpellationerna och frågorna i ett sammanhang.

I valrörelsen 1985 sade socialdemokraterna att vårt mål var att hålla skattetrycket oförändrat under den kommande mandatperioden. Skatternas och avgifternas andel av BNP, bruttonationalprodukten, uppgick då till nära 51,5 %.

I dag är skattetrycket högre; det uppgår i år, enligt preliminära beräkningar, till 55,5 % av BNP. Det rör sig med andra ord om en ökning med fyra procentenheter.

Men om man granskar siffrorna närmare, finner man att den allra största delen av skattetryckets ökning förklaras av annat än skattehöjningar. Det

gäller först och främst den snabba lönestegringen, som i sig själv direkt ökat skattekvoten med en procentenhet. Orsaken är att stigande nominella löner dragit upp statens intäkter från inkomstskatten mer än beräknat. Lönestegringen har, tillsammans med en ökad sysselsättning, dessutom indirekt höjt skattekvoten med ytterligare en halv procentenhet genom att löneandelen av BNP ökat; lönerna är ju högre beskattade än kapitalet.

Drygt en procentenhet av skattekvotens höjning förklaras av ått skatteintäkterna från företagen stigit. Men detta har inte skett på grund av skattehöjningar, utan på grund av goda vinster och beroende på hur företagen valt att disponera sina vinster i boksluten.

Ytterligare en knapp procentenhet av skattekvotens ökning beror på att momsintäkterna – vid den givna nivån på momsen – stigit, bl. a. som en följd av den oväntat snabba ökningen av den privata konsumtionen.

Summeras dessa effekter får vi ungefär 3,5 procentenheters ökning av skattekvoten. Det återstår med andra ord ungefär 0,5 procentenhet som beror på politiska beslut om höjda skatter; det är en del höjningar av de indirekta skatterna, samt en mindre höjning av uttaget av arbetsgivaravgifter.

När vi diskuterar skattetrycket måste vi göra klart för oss vad det är vi egentligen menar. Målsättningen "oförändrat skattetryck" kan naturligtvis inte tolkas som att skattetrycket måste hållas absolut fastspikat vid en viss given nivå varje år, oavsett vad som händer i ekonomin i övrigt och oavsett vad orsaken är till en eventuell förändring av skatteintäkterna. En sådan politik skulle få djupt olyckliga konsekvenser. Det skulle bl. a. innebära att vi inte kunde använda skattesystemets inbyggda effekt som "automatisk stabilisator", dvs. att skattesystemet tenderar att av sig självt dämpa en för snabb uppgång av efterfrågan genom att skatteintäkterna för staten höjs och köpkraften dämpas.

Att stelbent motverka denna inbyggda stabiliserande inverkan av skattesystemet genom att hindra skattetrycket att variera alls skulle innebära att den ekonomiska politiken bleve procyklisk, dvs. att den skulle komma att förstärka svängningarna i ekonomin i stället för att dämpa dem. Mer konkret: Om löneökningarna blir större än vad som vore önskvärt med hänsyn till ambitionerna att nå samhällsekonomisk balans och vi samtidigt kräver att skattetrycket icke får förändras alls, skulle skatterna i så fall behöva sänkas – varvid inflations- och efterfrågetrycket i ekonomin ytterligare skulle skärpas. I det fall vi diskuterar här, skulle det ha inneburit att vi under de båda senaste åren skulle ha spätt på den snabba konsumtionsuppgången ytterligare genom att sänka skatterna – med alla de effekter det skulle få på inflation och bytesbalans.

När det gäller skattetrycket i framtiden är det vår målsättning att så småningom återvända till ett skattetryck i storleksordningen 51,5 % av BNP. Men jag är i dag inte beredd att säga exakt hur lång tid det kan ta eller med vilka medel det kan ske. Inte heller är jag beredd att uttala några preciserade mål för skattetrycket nästa år. Några tilläggsdirektiv till utredningen om reformerad inkomstbeskattning kommer inte att utfärdas.

Av vad jag nu har sagt framgår emellertid att jag tror att en viss nedgång av skattetrycket kan komma att ske automatiskt, i och med att pris- och

lönestegringstakten dämpas. Därutöver får det bli det konkreta ekonomisk-politiska läget, och vilka uppgifter det ställer stabiliseringspolitiken inför, som får avgöra vilka skatter som kan sänkas och i vilken utsträckning det kan ske.

Anf. 3 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Det är ett intressant svar dels därför att det faktiskt innehåller åtskillig information – det tackar jag för –, dels därför att det är rätt avslöjande beträffande regeringens skattepolitik, eller snarare bristerna i den.

Sedan interpellationen ställdes har åtskilligt vatten runnit under broarna. Främst i den allmänpolitiska debatten blev frågan om skattetrycket och regeringens avsikter och ambitioner därvidlag en central fråga. Min interpellation har tillkommit just för att söka få klarhet beträffande regeringens syn på vad som skall förstås med oförändrat skattetryck. Finansministern uppehåller sig kring detta i sitt svar, och jag uppskattar det. Men svaret är inte riktigt synligt än. Vad avser regeringen med oförändrat skattetryck? Vad menas med att ställa upp detta som ett mål i den ekonomiska politiken?

Vid flera tillfällen har regeringen uttalat att skattetrycket inte ytterligare får höjas. Det var ett löfte i 1985 års valrörelse, och det har upprepats flera gånger sedan dess. Vi har noterat denna ambition med största tillfredsställelse. Men regeringen har ju inte följt sin egen rekommendation. Man har insett att skattetrycket inte borde höjas, men man har ändå inte kunnat låta bli att höja en skatt nu och en då, liksom av gammal vana. Anden har kanske varit villig, men köttet har varit svagt.

Finansministern erkänner nu att här råder en diskrepans. Skatteuttaget var 51,1 % år 1985 och är nu 55,5 %. Den beräknas nästa år bli 56,4 %.

När finansministern skall förklara varför det blivit så driver han två olika argumentationslinjer. Den ena går ut på att det bara blivit så till följd av skattesystemets utseende och utvecklingen av skatteunderlaget både i företagssektorn och i hushållssektorn. Jag råar inte för – tycks finansministern vilja säga – att skatterna blivit så höga. Den andra argumentationslinjen går ut på att det är ett medvetet inslag i konjunkturpolitiken. Om inte skattetrycket hade stigit, hade de disponibla inkomsterna blivit så stora att de blivit inflationsdrivande. Om inte skattesystemet vore så flexibelt som det är skulle vi ha fört en procyklisk politik, säger finansministern i svaret.

Nu tycker jag att finansministern måste bestämma sig för en av dessa båda argumentationslinjer. Är han eller är han inte herre över skatteutvecklingen? Vill han eller vill han inte att riksdagen skall bestämma skatteuttaget? Han kan inte både skylla ifrån sig på ödet och händelseutvecklingen att skatterna stigit och samtidigt antyda att det är utslag av en klok och genomtänkt efterfrågedämpande konjunkturpolitik.

Gillar finansministern att skattetrycket stigit, eller gillar han det inte? Den frågan tycker jag att riksdagen har rätt att få svar på. Mellan 1985 och 1988 kan skatteuttaget beräknas öka med 60 miljarder kronor. Det är i genomsnitt mer än 10 000 kr. från varje skattebetalare. En stor del av detta beror på automatiken i skattesystemet – det är sant. Det är uppbyggt så att skatteuttaget växer snabbare än omsättningsökningen i ekonomin. Av de 60

miljarderna kan kanske 40 förklaras på det viset. Resterande 20 miljarder är en följd av beslut om nya skatter eller höjda skattesatser.

Att regeringen och riksdagsmajoriteten har ett direkt ansvar för de direkta besluten om höjda skattesatser och nya skatter är ju ställt utom allt tvivel. Frågan är om de också kan göras ansvariga för den automatiska skattehöjningen. Svaret är enligt min mening ja.

Den ena förklaringen är att skattesystemet inte är inflationssskyddat. Den löneökning som utgår för att kompensera redan inträffade prisstegringar leder också till höjt skatteuttag. Inflationen smyghöjer skatten. Det är regeringens och riksdagsmajoritetens fel och de bär ansvaret för att så sker. Med ett fullgott inflationssskydd hade svenska folket i dag varit mildare beskattat.

En annan förklaring är ökad företagsbeskattning. För att komma till rätta med den effekten hade det krävts en större skatteomläggning. Att den inte kommit till stånd beror också på regeringens och riksdagsmajoritetens motstånd.

Om inte beslut tagits om nya skatter och höjda skattesatser och om beslut i stället tagits om inflationssskyddade skatteskalor, hade åtminstone en tredjedel, kanske mer, av den skattehöjning som skett sedan 1985 kunnat undvikas. En sådan politik skulle inte ha lett till större underskott i statens budget. Pris- och lönestegringstakten hade blivit långsammare. Det hade också lett till lägre utgifter för staten. En höjning av skattetrycket är inte en förutsättning för en minskning av budgetunderskottet. Men det är den väg som regeringen valt, samtidigt som man uttalat att man inte borde använda just den metoden. Oförändrat skattetryck vore bra, men vi förmår inte. Det är i klartext regeringens svar.

Det är beklagligt att det här finns en diskrepans mellan ambition och förd politik. Jag tycker att finansministern borde fundera ett ögonblick över vad effekten kan komma att bli av att denna diskrepans föreligger. Kan det ur denna diskrepans växa fram något annat än mistroende och kanske så småningom svårigheter för alla aktörer i näringslivet och på arbetsmarknaden?

Anf. 4 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Sverige hade redan 1982 världens högsta skattetryck. Sedan 1982 har skattetrycket stigit med närmare 5 procentenheter. Det beräknas nästa år bli drygt 56 % av bruttonationalprodukten. För såväl 1987 som 1988 bedöms därför den offentliga sektorn svänga från ett underskott till ett överskott på ca 40 miljarder kronor. Detta motsvarar drygt 10 000 kr. per svenskt hushåll.

I svaret på min interpellation ger finansministern ett viktigt – om än inte positivt – besked till väljarna: Socialdemokraterna varken vill eller kan sänka skattetrycket.

Finansministern ägnar i sitt svar stort utrymme åt att försöka gömma sig bakom ett resonemang om ofrånkomliga och automatiska skattehöjningar. Det är naturligtvis inte så.

De skattehöjningar som finansministern kallar automatiska uppkommer genom att industriarbetare och andra löntagare beskattas hårt. Ungefär

63 % av den totala arbetsersättningen går till skatt och avgifter. Hade skattebelastningen varit mera rimlig, hade skattetrycket inte ökat till följd av löneökningarna.

Sedan socialdemokraterna kom till makten 1982 har de dessutom vid drygt 100 tillfällen höjt gamla skatter eller infört nya. Effekterna av denna skattehöjningspolitik har inte slagit igenom fullt ut tidigare. Nu kan vi se vad den förda skattehöjningspolitiken faktiskt innebär.

Finansministern tar också upp de stabiliseringspolitiska effekterna av ett varierande skattetryck. Utgångspunkten är att det är bra med automatiska skattehöjningar, därför att medborgarnas köpkraft då dämpas. Finansministern erkänner därmed att den ekonomiska politik han bedrivit har varit misslyckad. Han har inte kunnat bedriva en tillräckligt stram finanspolitik. Det regeringen inte har klarat skall nu skattesystemet ställa till rätta genom skärpt skatt för medborgarna.

Finansministern talar dessutom bara om skattepolitikens roll när ekonomin behöver stramas åt. I en konjunkturfas när ekonomin behöver stimuleras skall det uppenbarligen ske enligt tidigare socialdemokratiska recept: De offentliga utgifterna ökar, medan tidigare beslutade skattehöjningar ligger fast.

Resultatet av en sådan stabiliseringspolitik blir självfallet att skattetrycket stiger över tiden.

Det är således inte genom automatik som skattetrycket har ökat. Skattesystemets utformning i sig och skattehöjningarna sedan 1982 är några orsaker. Det socialdemokratiska sättet att bedriva stabiliseringspolitik, som finansministern här redovisar, är en annan orsak. Till detta kommer självfallet den ideologi som är utgångspunkten för regeringens politik. Ett parti som prioriterar kollektiva lösningar förordar självfallet också högre skatter.

Ingenstans i finansministerns interpellationssvar nämns något om effekterna för de enskilda människorna av ständigt stigande skatter. Finansministern bekymrar sig inte över den minskade valfrihet som blir följd. Och det är i och för sig naturligt, eftersom socialdemokraterna ju inte har några ambitioner att sänka skattetrycket.

Mot den bakgrunden är det också naturligt att finansministern inte säger någonting om hur lång tid eller med vilka medel skattetrycket skall sänkas till den nivå det hade 1982. Inte heller är finansministern beredd att utfärda några nya direktiv till inkomstskatteutredningen. Han vill naturligtvis inte sänka skatten.

Det är därför nästan patetiskt att lyssna på finansministerns fromma "förhoppning" om att en viss nedgång av skattetrycket kan komma att ske automatiskt i och med att pris- och lönestegringsstakten dämpas – om det nu blir på det viset. Själv är han ju inte beredd att vidta några som helst åtgärder. Risker är emellertid stor att hans förhoppningar kommer att grusas. I en vikande konjunktur kommer vinsterna att sjunka, vilket medför att löneandelen kan komma att öka ytterligare, liksom skatteuttaget.

Vi moderater anser att skattesystemet skall reformeras, samtidigt som skattetrycket successivt minskas. Marginalskatten skall sänkas – utan att låginkomsttagare och småhusägare får betala – och skatteskalen skall

inflationsskyddas, för att nämna några viktiga inslag i en sådan reform. Det finns flera motiv för att samtidigt sänka skattetrycket.

Om skattetrycket

- Medborgarna får behålla en större del av sina egna inkomster efter skatt och deras valfrihet ökar.
- Skall en skattereform som minskar beskattningens negativa effekter på samhällsekonomin i tillräcklig omfattning kunna genomföras, krävs en sänkning av skattetrycket.
- Genom en sänkning av skattetrycket kan den nödvändiga skattereformen genomföras utan att någon skattebetalare får skärpt skatt.

Det tråkiga men ändå klara besked finansministern i dag ger till Sveriges inkomsttagare innebär att valfriheten inte tillåts öka om vi har en socialdemokratisk regering. Det innebär att den skattereform som planeras kommer att genomföras så, att många människor – främst låg- och mellaninkomsttagare – får behålla mindre än i dag av sina inkomster efter skatt.

Anf. 5 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Även jag ber att – främst av artighetsskäl – få tacka för svaret. Detta visar sig nämligen vara helt innehållslöst som svar på den framställda frågan. Jag ställde frågan: Vilka åtgärder tänker finansministern vidta för att sänka skattekvoten till den av statsministern i allmänpolitiska debatten angivna nivån?

Svaret innehåller ett fylligt resonemang om anledningen till höjningen från 51,5 % till 55,5 % av bruttonationalprodukten. Det tar upp faktorer som i huvudsak är kända sedan tidigare och som innebär att man hänvisar till automatiken i skattesystemet. Svaret innehåller ingenting om vilka åtgärder som finansministern avser att vidta. Han säger att det är en målsättning att så småningom återvända till ett skattetryck i storleksordningen 51,5 %. Varken i fråga om tiden eller i fråga om medlen för att åstadkomma detta säger finansministern någonting. För 1988 är han inte beredd att ens ange några preciserade mål för skattetrycket.

Det råder uppenbarligen viss otydlighet när det gäller utgångsläget 1985. Såväl jag som Ingemar Eliasson har använt talet 50.1 för 1985, och vi har såsom källa använt konjunkturinstitutets höstrapport. Det är emellertid föga meningsfullt att vi ger oss in i någon sifferexercis. Det viktigaste är inte heller om utgångsläget var det ena eller det andra. Det intressanta är att notera att socialdemokraterna vid upprepade tillfällen, bl. a. under de två valrörelserna 1982 och 1985, lovat att skattetrycket skall bli oförändrat. Det är inte osannolikt att det beskedet till väljarna har medverkat till att finansministern nu har möjligheter att upprätthålla sin funktion som finansminister. Det löfte som har givits vid dessa tillfällen har inte uppfyllts, och finansministern har i dag inga idéer om hur detta löfte skulle kunna uppfyllas i framtiden. Det är ett svek och ett löftesbrott att lägga till raden av andra brutna löften, bl. a. det om kompensation till pensionärerna för devalveringen, ett löfte som har avgivits vid samma tillfällen.

Det finns i dagsläget betydande tendenser till fortsatt ökat skattetryck. Kommunernas försämrade finanser, huvudsakligen åstadkomna genom indragningar av statliga överföringar, ger till resultat att ett femtiotal av

landets kommuner i dagarna ser sig nödsakade att höja kommunalskatten. Det kommer självfallet att ytterligare öka skattekvoten.

Slutet av finansministerns svar andas en förhoppning att höjningen av skattetrycket skall försvinna samma väg som den kommit, dvs. genom att lönerna, priserna, företagsvinsterna och konsumtionen skall hållas på en låg nivå. Men svaret innehåller inte heller på denna punkt några uppgifter om åtgärder för att kunna uppnå detta. Jag vill önska finansministern lycka till att hålla pris- och lönestegringarna nere och också när det gäller ambitionen att dämpa konsumtionen. Men om inte denna förhoppning infrias, herr finansminister, kvarstår då fortfarande löftet att bringa skattetrycket ner till 1985 års nivå? Anser finansministern att den i svaret angivna automatiken är ett önskvärt inslag i skattesystemet?

Anf. 6 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag tycker att det ändå finns anledning att ställa frågan hur pass intressant själva begreppet skattetryck är som centralt innehåll i en debatt om skattepolitiken. Vi behöver naturligtvis mått på skattetrycket – det är inte det jag vänder mig mot. Jag vill bara peka på hur pass godtyckligt det måttet kan vara.

I Sverige räknar vi barnbidragen som en utgift. De skatter vi tar in för att betala barnbidragen räknas som skatter. I Danmark har man ordnat det så vist att det är finansministern som betalar ut barnbidragen. Sedan räknar han barnbidragen som en negativ skatt. Barnbidragen sänker alltså skattetrycket i Danmark.

Inom OECD pågår för närvarande en diskussion om huruvida det är rimligt att de arbetsgivaravgifter som staten betalar till sig själv skall räknas in i skattetrycket. Skulle vi följa de rekommendationer som nu diskuteras i OECD, skulle vi genom att bara räkna bort de offentliga arbetsgivarnas inbetalningar och arbetsgivaravgifter till offentliga budgetar kunna sänka skattetrycket med 5 procentenheter. Det löfte om oförändrat skattetryck som vi har ställt ut skulle vi enkelt kunna uppfylla genom en sådan bokföringsoperation. Egentligen skulle ingen kunna säga annat än att det är ganska rimligt att göra på det sättet.

Det finns också ett annat mått för att ta reda på finanspolitikens innebörd för medborgarna som ekonomerna menar bör tillmätas minst lika stor betydelse, nämligen utgiftstrycket. Om man har ett mycket lågt skattetryck och ett mycket högt utgiftstryck utsätts medborgarna för det säkra hotet om framtida skattehöjningar. Mäter vi finanspolitikens resultat på det viset – här vänder jag mig till både Ingemar Eliasson och Bo Lundgren – kan vi konstatera, att sedan 1982 har utgiftstrycket minskat från 67,5 % av bruttonationalprodukten till 62,8 % i år, dvs. med ca 5 procentenheter. Med tanke på skattebetalarnas framtid anser jag detta vara en långt väsentligare insats än om vi hade minskat skattetrycket utan att minska utgiftstrycket i motsvarande mån.

Jag avvisar inte alls diskussionen om skattetrycket, jag vill bara peka på att det också finns andra ting som är väsentliga att diskutera. Egentligen är det skattesystemets effekter, skattesatsernas höjd, provisionens betydelse för fördelning, inflation och arbetsvilja som borde stå i centrum av skattedebatten – vilket de i och för sig gör.

Ingemar Eliasson ställer frågan om jag gillar att skattetrycket har stigit. *Nej*, jag ogillar det *djupt* på grund av orsakerna till det stigande skattetrycket, nämligen den snabba nominella lönestegringen och den kraftiga ökningen av konsumtionen. Dessa orsaker har i sin tur skapat ekonomiska problem i landet. De problemen skulle ha varit ännu större, Ingemar Eliasson, om vi samtidigt hade sänkt skatterna för att undvika den formella registreringen av ett högt skattetryck.

Bo Lundgren hävdar att jag har inte sagt något om effekterna av den skattepolitik som har förts för de enskilda människorna. Men jag kan göra det, Bo Lundgren. Jag kan göra det genom att beskriva det på följande sätt: Realinkomsterna efter skatt för de svenska hushållen har under de två senaste åren stigit mer än under hela den borgerliga regeringsperioden. Trots att skatteandelen av BNP har ökat har hushållens realinkomster efter skatt ökat med 2 à 3 % varje år. Det är effekterna för de enskilda människorna. De har fått höjd realinkomst och höjd levnadsstandard.

Rolf Kenneryd far med tal om svek osv. Låt mig bara få peka på hans allmänna ovederhäftighet genom att säga att 1982 förekom skattetrycket över huvud taget inte i vårt valmanifest, och några löften utställdes inte. Sluta upprepa den osanningen! Men om nu Rolf Kenneryd vill ställa samman uttalanden före val och utvecklingen efter val, ta då och analysera utvecklingen mellan 1976 och 1982 och vad som hände för de partier som 1976 gick till val på sänkta skatter och upprepade detta 1979. Vad hände mellan 1976 och 1982 med skattetrycket, Rolf Kenneryd? Ja, vi vet att det steg. Det steg lika kraftigt som det har stigit mellan 1982 och 1986.

Kenneryd säger att kommunernas försämrade finanser har huvudsakligen orsakats av statliga indragningar som har lett till att ett 50-tal kommuner måste höja skatten. Ser man efter, herr talman, vilka kommuner det är som måste höja skatterna 1988 finner man, att i det absoluta flertalet fall är det de kommuner som skulle ha omfattats av den reform av skatteutjämningsystemet som vi föreslog men som centern tillsammans med moderaterna och folkpartiet gick emot.

Tala med kommunalmännen i Kiruna, i Grums eller i Strömsund och fråga dem varför de måste höja skatten. Svaret är: Jo, därför att den reform beträffande skatteutjämningsystemet som socialdemokraterna ville genomföra spräcktes, stoppades, av de borgerliga partierna tillsammans med kommunisterna. Det är sanningen när det gäller frågan varför kommunal-skatten måste höjas nästa år. Ställ upp på en reform beträffande skatteutjämningsystemet, så behöver de fattiga kommunerna inte höja skatten!

Anf. 7 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det är alltid intressant att få diskutera en omgång extra med finansministern. Det gäller särskilt nu, med tanke på den argumentation han använder sig av. Visst skulle man genom olika åtgärder kunna åstadkomma en sänkning när det gäller skattetryckets storleksordning. Det har finansministern alldeles rätt i. Men det är bara det att även med den typ av transaktioner och förändringar som finansministern talar om skulle skattetrycket ha ökat under perioden 1982–1986 – om än från en annan nivå. Ökningstakten som är det intressanta. Det är ju den som ger nämnda effekt.

Det är bra, ja, det är alldeles utmärkt, att finansministern har kunnat utnyttja högkonjunkturen till att sänka utgiftskvoten. Det har dock gått så långt att vi nu har ett överskott i den offentliga sektorn. Finansministern överbeskattar ju människorna med 40 miljarder om året under 1987 och 1988.

Jag är medveten om att hushållssparandet är ett problem i sammanhanget. Men genom åtgärder som parallellt ökar och stimulerar hushållssparandet kan man successivt överföra de här överskotten till de enskilda människorna. Det är i det avseendet vi skiljer oss åt ideologiskt. Socialdemokraterna vill alltså ha ett sparande, ett överskott, i den offentliga sektorn, vilket i realiteten innebär ett underskott för de enskilda människorna.

Sedan säger finansministern att han ogillar den skattetrycksökning som har varit under de senaste åren. Han hänvisar då till orsakerna bakom ökningen. Men har ingenting att säga om att skattetrycket som sådant har ökat – med de effekter som det får för de enskilda människorna. Visst är det bra att den extremt långa högkonjunktur som vi haft har lett till en realinkomstökning. Men denna realinkomstökning hade faktiskt varit större för de enskilda människornas del om man inte hade låtit skattetrycket öka. Då hade man fått mindre problem med socialbidragstagare och annat, även om det inte bara är just överbeskattningen som påverkar situationen i det avseendet.

Inte vid något enda tillfälle tar finansministern upp frågan om människornas valfrihet. Det gäller ändå att välja färdriktning. Både av finansministerns ursprungliga svar och av hans senare inlägg måste man dra slutsatsen att det är enbart på grund av litet tråkiga effekter som skattetrycket har ökat och är negativt. Det talas inte om att pengar tas från människorna, som de själva hellre skulle ha velat hantera. Vi moderater däremot anser att människorna skall få bestämma över större delen av sina inkomster.

Låt mig avslutningsvis säga följande till finansministern. När det gäller jämförelsen mellan perioden 1976–1982 och perioden 1982–1988 finns det två stora viktiga skillnader. För det första har skattetrycket stigit kraftigare under den senaste sexårsperioden. För det andra hade ju socialdemokraterna redan beslutat bl. a. om en arbetsgivaravgiftshöjning om 3 % när de borgerliga regeringspartierna på hösten 1976 övertog regeringsmakten. Den nya borgerliga regeringen kunde dock inom loppet av ett par månader se till att man slapp *en del* av den höjningen. Under perioden 1977–1982 kan man alltså säga att skattetrycket var oförändrat – till skillnad från vad som varit fallet under socialdemokraternas regeringstid.

Anf. 8 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Det är alldeles sant att skattetrycket kan mätas på olika sätt, och det är en intressant fråga hur man skall räkna ut detta. Men det är ju inte det som debatten i dag handlar om. Det är alltså inte en jämförelse mellan Sverige och Danmark eller något annat land som debatten i dag gäller, utan det handlar om skatteuttagets förändring mellan de aktuella åren. Naturligtvis måste vi hålla oss till samma jämförelsetal, samma sätt att definiera skattetrycket.

Om man nu har som mål att skattetrycket skall vara oförändrat, måste det rimligen finnas ett syfte med det – nämligen att motsatsen inte är bra för den ekonomiska politiken. Det vore därför på sin plats att finansministern

ägnade sig åt att bekämpa ökningen av skatteuttaget i stället för att bara bortförklara ökningen. Han säger ändå att han ogillar att det har hänt, och det är en framgång. Men sanningen är att minst en tredjedel är en följd av aktiva beslut efter förslag från finansministerns eget departement – kanske från hans egen penna – och dessutom en följd av försummelse att t. ex. förbättra inflationsskyddet.

Lägre marginalsatser hade lett till lägre lönekostnadsökningar och lägre utgifter för stat och kommun. Man hade inte behövt gå denna väg för att sanera statens finanser.

Vad är nu detta uttalande om ett oförändrat skattetryck värt, om det inte skall vara vägledande för politiken? De faktiska effekterna av för höga marginalsatser och ständigt nya skattepålagor kan vara illa nog för de ekonomiska utsikterna framöver, men skada gör också den diskrepans som här föreligger mellan en uttalad ambition å ena sidan och en faktiskt förd politik å andra sidan.

Här säger regeringen att man vill ha ett oförändrat skattetryck men föreslår ändå nya skatter. Regeringen säger att det inte skall ske några skatteförändringar i värdepappershandeln, men strax därefter aviserar finansministern valpskatten. Det skulle inte ske någon ändring av omsättningsskatten på aktier, men strax därefter kom ett förslag om en fördubbling. Regeringen säger att skattetrycket inte skall stiga, partikongressen säger att det väl får stiga fast det blir svårt, och riksdagsmajoriteten inte bara säger utan genomför det också. Arbetsgivaravgifterna borde inte höjas, säger regeringen men gör det ändå, för att ett halvår senare ta tillbaka höjningen.

Ser inte finansministern att här föreligger en skillnad mellan uttalade ambitioner och faktiskt förd politik som kan leda till svårigheter när inte längre devalveringseffekter och högkonjunkturen ger draghjälp åt svensk ekonomi?

Anf. 9 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Finansministern ställer nu frågan hur intressant skattetrycket egentligen är som måttenhet. Det var i varje fall utomordentligt intressant i 1985 års valrörelse, då detta löfte avgavs.

Finansministern kommenterar utvecklingen 1976–1982. Jag har inte tillgång till siffermaterial och var för övrigt inte engagerad i denna kammare vid den tiden, men jag kan säga att det för att upprätthålla sysselsättningen och hålla nere arbetslösheten, under en utomordentligt besvärlig period i såväl detta rike som i vår omvärld, tarvades stora insatser från statens sida, vilket självfallet också kostade pengar. Och det tilläts kosta pengar, just för att man ville hålla sysselsättningen uppe och arbetslösheten nere.

Jag kan för övrigt returnera frågan: Vad hade hänt om den dåvarande oppositionens överbudspolitik skulle ha omsatts i handling under samma period? Vilket hade skattetrycket då varit?

Jag upprepar den avslutande frågan i mitt förra anförande: Kvarstår fortfarande löftet från 1985? Det vore bra om finansministern ville kommentera det, för sin egen trovärdighets skull.

När det gäller kommunalskatterna är det riktigt att centerpartiet avfärdade det förslag som förelåg för behandling under vårriksdagen. Vi gjorde det

främst därför att det var kombinerat med en kraftig sänkning av nivån i skatteutjämningsystemet. Jag kan på stående fot lova finansministern att om han återkommer med ett utjämningsförslag som inte medför en sänkning av skatteutjämningsbidragsnivån och som har inslag av överföring av specialdestinerade bidrag till utjämningsystemet, finns det goda förutsättningar för att centerns stöd kan inhämtas.

Anf. 10 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag förstår att det är en källa till stor irritation för Bo Lundgren om den offentliga sektorn nu börjar visa överskott igen. Något sådant skulle naturligtvis aldrig riskeras under en moderat regim.

Vi kan ett ögonblick återvända till den sorgliga historien om utvecklingen under den borgerliga regeringsepoken. Låt mig bara notera att de fyra borgerliga regeringar vi hade lyckades med konststycket att öka både skattetrycket och utgiftstrycket. Det var det fantastiskt fina med er prestation. Då fick ni det stora underskottet inom den offentliga sektorn, som Bo Lundgren uppenbarligen eftersträvar att uppnå igen. Ni lyckades öka både skattetrycket och utgiftstrycket. Resultatet blev ett budgetunderskott på 85 miljarder. Jag förstår att ni är stolta över den prestationen, för det är en sådan prestation ni är på väg att upprepa med den politik ni formar inför valet. Jag hoppas att väljarna tar sig i akt för att låta er upprepa detta konststycke.

Ingemar Eliasson säger att finansministern borde ägna sig åt att bekämpa skattehöjningar. Jag vill försäkra Ingemar Eliasson att en stor del av min dag går åt till att hålla tillbaka krav på utgiftsökningar som skulle leda till ytterligare skattehöjningar. Jag måste till min ledsnad konstatera att den kampen får jag fortsätta även i denna riksdag gentemot den borgerliga opposition som hävdar att den har som sitt mål att sänka skattetrycket. Då borde ni i rimlighetens namn vara konsekventa och stå emot de frestelser som kommer från alla möjliga håll. Det lyckas ni inte klara i dag. I stället föreslår ni ökade statliga utgifter. Det är när man står emot kravet på utgiftsökningar som modet visar sig, liksom hur allvarlig avsikten är att sänka skattetrycket.

Det är märkligt att kunna konstatera att ni under den här perioden har sagt nej till flera skattesänkningar som faktiskt har genomförts. Ni var emot höjning av grundavdraget, ni var emot höjningen av schablonavdraget och ni var emot den extra skatterabatten. Jag tycker att Ingemar Eliasson och jag ändå skulle kunna ena oss om att det under den här perioden har skett en väsentlig förändring av det svenska skattesystemet när vi har sänkt skattesatserna i inkomstskattesystemet så pass kraftigt.

Ingemar Eliasson säger att lägre marginalskatter hade lett till lägre löneökningar. Men sanningen är att vi har sänkt marginalskatterna. Låt oss som exempel ta en person som har en taxerad inkomst på 145 000 kr. i år. I det fallet blir marginalskatten nu 50 %. Hade vi inte genomfört reformen 1982 och hade vi inte tagit nya beslut 1986 om sänkningar av skattenivån, hade denna person fått en marginalskatt på över 70 % i år, dvs. en skillnad på över 20 procentenheter.

Nog har politiken förts med den inriktning som Ingemar Eliasson efterlyste. Problemet är bara om det verkligen har lett till lägre löneökningar än vi annars skulle ha fått. Det kan jag ställa mig tveksam till. Bortsett från

detta har det under den här perioden skett fler skattereformer och större reformering av vårt inkomstskattesystem än vad som varit fallet sedan 1920-talet. Det är sanningen om den socialdemokratiska skattepolitiken.

Anf. 11 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Ingemar Eliasson är en vänlig man. Han säger att finansministern kanske har ambitionen men saknar förmågan att sänka skattetrycket. Jag är inte riktigt så vänlig, för jag är övertygad om att finansministern inte heller har ambitionen att sänka skatten. Såväl svar som inlägg i dag tyder på det. Den politik som regeringen har fört och alla de förslag till skattehöjningar som man har lagt visar att det i det avseendet inte enbart är förmågan det är fel på, utan det är ambitionen som framför allt saknas.

Skall vi klara ut en gång för alla hur det ligger till med skattetrycket under den period de borgerliga hade majoritet i riksdagen. Under våren 1976 lyckades socialdemokrater och vpk, utan att ha majoritet, få igenom beslut om höjningar av arbetsgivaravgifterna med 3 procentenheter. Detta skulle genomföras den 1 januari 1977. När de borgerliga partierna fick regeringsmakten och bildade regering i oktober 1976 hade man ett utrymme och en möjlighet att påverka budgetarbetet och ekonomin så mycket att man kunde ta tillbaka hälften av denna höjning. Skall man klara ut vad de borgerliga regeringarna faktiskt gjorde när det gäller skattetrycket måste man jämföra effekterna 1977, efter en reduktion av s-politiken som hade gjorts, med effekterna 1982. Då finner man att skattetrycket var oförändrat. Om jag inte missminner mig var det någon tiondels procentenhet lägre 1982.

Låt oss göra samma sak när det gäller socialdemokraterna och säga att 1982 års politik ligger fast, börja med 1983 och jämföra med 1986. Då är det ändå en kraftig skärpning av skattetrycket liksom det var under hela perioden mellan 1970 och 1976, den period när skattetrycket ökade mest häftigt i svensk ekonomi. Det är en klar skillnad. Må vara att vi inte klarade utgiftsökningstakten i ett läge där vi hade en mycket besvärlig lågkonjunktur. Vi hade oljeprischocker både 1974 och 1978, och dessa gav effekter. Så är det.

Socialdemokraterna har under sin regeringsperiod höjt ett antal skatter. Det bortser finansministern ifrån. Han talar om automatik. Någon sådan är det ju inte fråga om. Man har höjt en mängd gamla skatter och infört nya skatter. Det har varit skattehöjningar som framför allt har drabbat låginkomsttagarna, det har varit mycket trubbiga skatter som bensinskatteshöjningar och annat.

När vi nu har en debatt om skattepolitiken inför 1988 kan vi konstatera att den förändring som genomförs i skatteskalen för 1988 inte ger kompensation för inflationens verkningar, så som man nu kan bedöma dess utveckling. Vad skall finansministern göra åt det? Blir det några skattesänkningar för 1988? Och för 1989 kommer inflationen att höja skattetrycket avsevärt, även inkomstskatten för medborgarna. Vad händer 1989? Det finns inga förslag från regeringen. Finansministern säger ingenting därför att han inte vill sänka skattetrycket. Socialdemokraterna är och förblir ett högskatteparti.

Anf. 12 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Det är aldeles riktigt att steg har tagits i rätt riktning med den skattereform som centern, folkpartiet och socialdemokraterna var överens om att genomföra. Men när ni socialdemokrater kom till makten förändrade ni som bekant reformen på en väsentlig punkt, nämligen genom en försämring av inflationsskyddet. Och de steg som skulle följa har inte tagits – ni har haft sex år på er att lägga fram förslag om en fortsättning på denna inledning till en skattereform, och det har ni inte gjort.

Lika illa är det när det gäller den instabilitet som har förelegat i beskederna om skatterna från regeringen. Här har vi i flera år talat om behovet av fastare spelregler för att få till stånd ett långsiktigt agerande i näringsliv och finansvärld. Men vad har vi fått? Jo, vi har fått motsatsen.

På punkt efter punkt har regeringen sagt en sak för att sedan ta tillbaka uttalandet eller göra något som varit helt annorlunda. Regeringen uttalar att arbetsgivaravgifterna inte borde höjas men höjer dem ändå. Finansministern försäkrar att omsättningsskatten på aktier inte borde ändras men fördubblar den. Finansministern säger att inga skatteändringar skall ske på värdepappershandeln för att strax därefter lägga fram förslaget om valpskatten. Regeringen säger att skattetrycket inte borde stiga och ändå stiger det.

Det är denna diskrepans mellan uttalade ambitioner och vad som faktiskt sker som så småningom ändå måste leda till osäkerhet, för att inte säga till en förtroendekris på den ena marknaden efter den andra.

Detta kan möjligen göra finansministern överraskad, men jag ser en likhet mellan finansministerns situation och det dilemma som president Reagan har hamnat i. Han har år efter år talat om behovet av balanserade budgetar, för att sedan varje år administrera alltmer obalanserade sådana. Så småningom är förtroendegapet ett faktum, och presidenten blir enligt uppgift perplex när han hör att oron på börserna och valutamarknaden beror på hans budgetunderskott.

I Sverige har regeringen lappat ihop budgetunderskottet med hjälp av ständigt höjda skatter. Det går kanske bra så länge devalveringseffekter och högkonjunktur tillåter det. Men sedan, när lågkonjunkturerna är här och skatterna har drivit lönekostnaderna i höjden och berövat företag marknadssandelar, vad blir då effekten av att skattetrycket tillåts stiga?

Om finansministern vill slippa president Reagans upplevelse borde han nog se till att uttalanden och ambitioner beträffande skattetrycket bringas i harmoni. Annars kan också finansministern en dag komma att bli perplex över de effekter som detta att säga en sak och göra en annan åstadkommer i ekonomin.

Anf. 13 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Finansministern gör här två påpekanden som jag finner värda att kommentera. Det ena påståendet är att de borgerliga oppositionspartierna skulle ha krävt ökade statliga utgifter som skulle ha försämrat budgetbalansen.

Jag vill erinra om att vi har haft delade meningar om medlens fördelning på kostnadslagen. Från centerpartiets sida har vi exempelvis krävt ökade resurser på utbildningsområdet. Vi har samtidigt varit mycket måna om att

också presentera helfinansierade budgetförslag, som också omfattat besparingar som täckt de här utgiftsökningarna.

Det andra uttalandet innebar att finansministern häftade ihop alla oppositionspartier med sitt påstående att vi skulle ha varit emot en höjning av grundavdraget. Det är väl ändå en klar felaktighet. Finansministern hade ju vänligheten, eller snarare ovänligheten, att tidigare beskylla mig för att vara ovederhäftig. Jag vill inte ta till det uttrycket, utan jag utgår från att det var glömska som gjorde att finansministern inte erinrade sig att det faktiskt var vi i centerpartiet som sköt socialdemokraterna framför oss för att åstadkomma en höjning av grundavdraget. Vi tycker att detta för närvarande ligger på en nivå som bör bibehållas, och jag utber mig finansministerns stöd för att det skall bibehållas på den här nivån också när diskussionerna om den framtida beskattningen hettar till.

Jag förstår att finansministern inte anser sig ha tid att besvara min nu två gånger framställda fråga om löftet om en konstant skattekvot vilket, avgavs 1985, kvarstår. Jag tillåter mig därför att upprepa frågan: Kvarstår löftet eller kvarstår det icke?

Anf. 14 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Ingemar Eliasson gjorde en något halsbrytande men ändå intressant jämförelse mellan mig och president Reagan. Jag vill bara förklara för Ingemar Eliasson att Reagan har fört precis den politik som ni förordar. Han har sänkt skatterna hela tiden och bringat inte bara USA utan hela världen in i ett ekonomiskt kaos. Det är också vad som skulle ha blivit följden, om ni hade fått råda i detta lilla land.

Bengt Westerberg har i ett ögonblick av klarsyn berättat hur det gick till när han var statssekreterare i budgetdepartementet och det skulle förhandlas om budgetpolitiken i de borgerliga regeringarna. Det skedde enligt principen, att om jag får mina skattesänkningar, får du dina utgiftsökningar. Det är klart att det då gick som det gick.

Herr talman! Jag tycker att oppositionen är i sin fulla rätt att kritisera regeringen för att den inte har klarat av att uppnå de mål som den haft när det gäller skattetrycket. Men er kritik saknar all trovärdighet i den meningen att ni själva skulle kunna uppfylla något av de löften ni var för sig ställt ut. Ni har tre skilda linjer i skattepolitiken, tre skilda linjer i utrikespolitiken. Det absolut mest säkra i svensk politik är därför att det finansiella kaos som ni åstadkom förra gången skulle upprepas igen.

Slutligen, herr talman: Genom att minska budgetunderskottet från 85 miljarder till 10 miljarder har vi besparat svenska folket många framtida bekymmer och svårigheter. Det är den stora insats som vi har gjort. Med den insatsen kommer vi nästa år att gå till det svenska folket och begära fortsatt förtroende. Och vår ambition kommer fortfarande att vara att i ett förbättrat budgetläge också sänka skattetrycket.

Andre vice talmannen anmälde att Bo Lundgren och Ingemar Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 15 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Nic Grönvall har frågat mig om jag är beredd att medverka till att svenska företag bereds tillfälle att göra portföljinvesteringar i minoritetsposter i utländska företag.

Svaret är att regeringen har en positiv inställning till att svensk industri skall ha möjligheter att utveckla och behålla goda kontakter med utländskt näringsliv och teknisk utveckling. Detta avspeglas också i regeringens syn på investeringar i utlandet.

Valutaregleringen har tidigare inte medgivit s. k. portföljinvesteringar utomlands. Dock har s. k. direktinvesteringar tillåtits.

Nic Grönvalls fråga tycks utgå ifrån att en direktinvestering föreligger endast om samtliga aktier i ett utländskt företag förvärvas. En direktinvestering kan emellertid mycket väl avse en minoritetspost t. ex. i ett utländskt teknikutvecklande eller marknadsbearbetande företag. Det avgörande för gränsdragningen mellan direktinvestering och portföljinvestering är snarare syftet med förvärvet. Har syftet varit att få ett effektivt inflytande på verksamheten eller annars skapa en varaktig ekonomisk förbindelse med företaget är det en direktinvestering. Även om dessa villkor inte varit formellt uppfyllda har riksbanken brukat ge tillstånd när syftet varit att få kunskaper om t. ex. den tekniska utvecklingen eller marknadsföringen i det utländska företaget.

Om det är denna typ av investeringar Nic Grönvall avser tycker jag alltså att han borde vara ganska nöjd med tingens ordning. Om det han åsyftar är att även investeringar, vilkas enda eller huvudsakliga syfte är att ge avkastning, borde tillåtas, så är svaret att det även på detta område pågår en successiv liberalisering när det gäller aktiehandeln. Sålunda har riksbanken i dagarna beslutat att ge utökade möjligheter till placeringar i utländska aktier oberoende av syftet med placeringen. Det betyder, såvitt jag förstår, att Nic Grönvalls fråga även i detta avseende redan fått ett positivt svar genom att riksbanken beslutat att fr. o. m. nästa år inleda en avveckling av gällande förbud mot rena portföljinvesteringar i aktier.

Jag kan avslutningsvis nämna att den nu redovisade liberaliseringen ligger i linje med vad de nordiska finansministrarna nyligen beslutat medverka till att genomföra inom sina resp. länder.

Anf. 16 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Tack för svaret, herr finansminister!

Det finns ju faktiskt i det här svaret en positiv grundton som man kan glädja sig åt. Finansministern har varit angelägen om att understryka regeringens hållning till det svenska näringslivets möjligheter till internationalisering. Men om man lyfter litet på täcket finner man under de vackra fraserna den gamla vanliga och goda centraldirigerade socialdemokratiska politiken. Om man nämligen bryter ned detta svar, finner man att det rör sig inom tre huvudfrågor, bl. a. påståendena om regeringens hållning till företagens investeringsplaner. På denna punkt påpekar nu finansministern att regeringen har en positiv inställning.

Om rätt för svenska företag till vissa investeringar i utländska företag

Att regeringen förbehåller sig att avgöra när ett svenskt företag får investera i utlandet är ett exempel på en ofrihet som är hämmande på svenskt näringslivs utveckling.

Samma synsätt kan man med goda skäl anlägga även på den andra delen av svaret, där finansministern gör en utvidgning i ämnet, nämligen en förklaring av vad som är portföljinvestering och vad som är direktinvestering. Av svaret framgår ju att gränsdragningen kan vara svår, och det är riksbanken som avgör gränsdragningen. Således blir det här svaret även på detta område en bekräftelse på att det är byråkratin som bestämmer när svenska företag får investera utomlands. Det är inte företagen.

Den generande sanningen om den svenska valutaregleringspolitiken är att politikerna förbehåller sig rätten att veta bäst.

Jag skulle gärna gå in på detta ämne litet djupare och fråga finansministern om vi i fortsättningen kan använda denna hans definition på portföljinvesteringar vid framtida bedömningar och anse, att om syftet har varit att skapa ett effektivt inflytande på verksamheten eller att annars skapa en varaktig ekonomisk förbindelse med företaget, så föreligger en direktinvestering. Det betyder faktiskt att varje investering är en direktinvestering. Ingen företagare i vårt land investerar i en minoritetspost på 25 % i ett utländskt företag om han inte avser att därmed åstadkomma en varaktig ekonomisk förbindelse. Det innebär alltså att finansministern bekräftar att riksbankens byråkraters beslutanderätt inte är det minsta reducerad. Denna definition öppnar i stället dörren ytterligare.

Till slut några kommentarer till de avslutande synpunkterna på riksbankens nya beslut. Om jag förstår saken rätt – och det är inte så lätt att förstå saken rätt, eftersom allt jag har fått tillgång är riksbankens pressmeddelande av den 12 november – skall detta nya tillstånd göras till föremål för handel. Detta framstår närmast som generande. Jag skulle gärna vilja att finansministern förklarade hur man moraliskt kan försvara att man gör friheten till föremål för handel. Riksbanken avser här tydligen att rätten att göra portföljinvesteringar i utlandet skall säljas genom anbudsförfarande. Det kan väl inte vara annat än handel med frihet som åstadkoms därmed?

En annan fråga som jag tycker man behöver veta mycket mer om, och där jag hoppas att finansministern är beredd att i varje fall delge oss sin synpunkt, gäller vem som skall få avge anbud. Får jag göra det? Får finansministern göra det? Eller är det institutionerna, försäkringsbolagen eller storföretagen som får göra det? Hur går det för de småföretag som plötsligt erbjuds ett tillfälle att göra en investering utomlands mellan de tre anbudstiderna som ligger utlagda på året? Skall dessa företag vara tvungna att se sin investeringsmöjlighet gå om intet?

Detta verkar vara något slags försök att ta upp vad som sker i världen, att acceptera att det i världen ställs krav på att även kapitalmarknaderna skall vara öppna. Hela den utveckling vi ser går ju mot en ökad internationalisering, medan Sverige fortsätter att förbehålla sig rätten att driva sin egen politik, att ha en egen räntenivå och även rätten till framtida devalveringar. Det är en beklaglig politik som visar världen hur osolidariskt vi egentligen vill driva vår finanspolitik.

Jag skulle gärna vilja veta vad det sista stycket i finansministerns svar

betyder. Där står att detta beslut ligger i linje med vad de nordiska finansministrarna nyligen har beslutat. Vad var det som de beslutade som detta passar så väl ihop med? Det skulle vara värdefullt att få veta.

Anf. 17 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Kan det vara något fel, Nic Grönvall, att ett litet industriland ändå gör anspråk på att i någon mån få bedriva sin egen ekonomiska politik? Vad ligger det för egenvärde i att vi skall underordna oss centralbankerna i Frankfurt, London och New York? Vari ligger egenvärdet i att vi inte skulle kunna föra en egen räntepolitik? Är det något fel att göra det?

Förr i tiden hade högern en viss nationell anstrykning, Nic Grönvall. Nu tycks ni vara villiga att stå på knä för vilka utländska bankirer som helst, bara för att ingå i den stora högergemenskapen. Jag trodde att det låg ett egenvärde i att vi faktiskt kunde föra en egen räntepolitik inom de i och för sig mycket snäva gränser som redan sätts. Jag begriper inte alls att moderaterna nu skall försöka driva en linje där vi inte kan föra en egen räntepolitik, skattepolitik eller sysselsättningspolitik, utan vi skall tvingas ut i en värld med 15 % arbetslöshet. Skall det vara normen i Sverige att vi skall ha samma arbetslöshet som resten av Europa? Är Nic Grönvall nöjd då? Har vi blivit tillräckligt internationella när vi har 450 000 arbetslösa svenskar? Är det vad som ligger bakom denna typ av resonemang?

Nic Grönvall gör det förfärligt svårt för sig. Reglerna för beviljande av direktinvesteringar har nu funnits i 20–30 år. Det har varit mycket enkelt för Nic Grönvall att ta reda på hur de bestämmelserna ser ut och tillämpas. Det finns i det avseendet inga nyheter i mitt svar. Herr talman! När det gäller det avskaffande av valutaregleringen i vad avser portföljinvesteringar som vi nu gör måste jag säga att jag är förvånad över att höra en moderat vända sig mot en marknadslösning. I stället för att några byråkrater skall sitta och ordna kön, vilket hade varit alternativet vid genomförande av en successiv liberalisering, låter vi marknaden bestämma hur angelägen man är att göra portföljinvesteringar. Jag skall återkomma till anledningen till att vi har valt denna väg.

Det lilla företag som Nic Grönvall bekymrar sig om och som vill etablera en förbindelse med ett annat företag genom att köpa in sig i det kan vända sig till riksbanken ändå, eftersom det är fråga om en direktinvestering. Det behöver inte alls delta i någon anbudsgivning. Att höra en moderat invända mot att man använder en marknadslösning på det här problemet är dock mycket förvånande.

Danmark har avskaffat regleringen beträffande direktinvesteringar, men Norge, Finland och Sverige har den kvar, och finansministrarna i dessa länder har enat sig om ett beslut om en successiv avveckling av den. Den väg som vi väljer är att lägga ut en viss mängd valuta, som under en given tidsperiod får investeras i utländska aktier genom anbudsförfarande. Jag tycker att riksbanken har hittat en smidig och framför allt ur marknadsekonomisk synpunkt helt perfekt lösning.

Prot. 1987/88:28
20 november 1987

Om rätt för svenska företag till vissa investeringar i utländska företag

Anf. 18 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Det är ingen tillfällighet att finansministern nu får lyssna till en moderat som har en stark känsla för internationell utveckling. Det är ju alldeles uppenbart att den socialdemokratiska regeringen har blivit en regering som strävar efter att i vissa hänseenden avskärma Sverige från internationell utveckling, medan moderata samlingspartiet driver en energisk Europapolitik. Vi uppfattar oss faktiskt bl. a. i det hänseendet som pådrivare i svensk politik. Det är inte något unikt eller säreget att vi står för den progressiva synen på Sverige som en del av världen medan socialdemokraterna står för en feg och inneslutande politik i vår del av världen.

Finansministern bör erinras om att valutareglingslagstiftningen är en krislagstiftning och om att Sverige inte är ett krisland. Kapital är en vara som behövs för att utveckla framför allt den fattiga delen av världen. Anledningen till att vi nu gör en avsnörning av kapitalmarknaden är egoistiska hänsyn. Moderaterna menar att det inte är rimligt att Sverige på det här sättet förlänger en krisreglering.

Jag kommer så tillbaka till frågan om småföretaget och det som finansministern nu kallar marknadskrafterna när det gäller möjligheten att handla tillstånd till portföljinvesteringar. Det är väl ändå så att ett småföretag som exempelvis vill förvärva 25 % av ett japanskt utvecklingsföretag eller av ett annat utländskt företag inte kan påräkna riksbankens medgivande. Det är ju fråga om en direktinvestering som bara syftar till att man skall försäkra sig om information för deltagande i den tekniska utvecklingen. Den svarar inte i egentlig mening mot den definition på direktinvestering som finansministern refererat till.

Man kan alltså konstatera att den aktuella reformen inte är särskilt utvecklande för företaget i fråga. Det kommer att få konkurrera med de stora drakarna när det skall köpa en rätt till portföljinvesteringar. Det borde egentligen ha en självklar rätt att göra sådana. Det är fråga om företagets pengar och om dess beslut, men socialdemokraterna och regeringen anordnar en handel med företagets egna resurser.

Anf. 19 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Man skall inte begära att riksdagsledamöter skall ha kunskaper på alla de områden som riksdagen faktiskt har möjlighet att debattera, men innan man framställer en interpellation. Nic Grönvall, borde man ta reda på vissa basfakta. Jag har i interpellationssvaret redovisat hur det förhåller sig. Hur kan då Nic Grönvall förneka det som så uppenbart framgår av svaret, nämligen kriterierna för en direktinvestering? Nic Grönvall säger att en sådan inte skulle vara tillåten, men om han läser svaret skall han finna att det där står: "Även om dessa villkor inte varit formellt uppfyllda har riksbanken brukat ge tillstånd när syftet varit att få kunskaper om t. ex. den tekniska utvecklingen eller marknadsföringen i det utländska företaget."

Här nämns exakt de investeringar som Nic Grönvall säger att man inte får tillstånd till, nämligen investeringar för införskaffande av information. Skulle Nic Grönvall inte kunna läsa på litet bättre, så att vi kan undvika onödig debattid här i kammaren?

Anf. 20 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Det här är inte onödig debattid. Det visar ju precis på det som jag sade, nämligen att finansministern uppfattar att de här orden betyder att marknaden är fri. I själva verket står det att det är riksbanken som brukar ge tillstånd när syftet varit att få kunskaper. Om inte denna regel är tillämplig skall vi in under handelsmönstret, enligt riksbankens nya beslut. Och om denna regel är tillämplig så är alltså de svenska småföretagen helt beroende av riksbankens byråkraters beslut. Det finns ingen ren rätt för svenska företag att göra de investeringar de önskar utomlands. Det var detta jag ville få påpekat, och det har jag fått.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1987/88:59 om hushållssparandet

Anf. 21 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Nils G Åsling har frågat finansministern dels om han är orolig för hushållssparandets utveckling, dels vilka förslag som övervägs i regeringen för att förbättra hushållssparandet. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Jag delar Nils G Åslings uppfattning att hushållssparandet varit mycket lågt under flera år och att prognosen för innevarande och nästkommande år är oroväckande. Denna utveckling har skett trots att villkoren för sparandet förbättrats i flera avseenden under de senaste åren. Inflationen har minskat starkt, realräntan har stigit, marginalskatterna har sänkts och en viss avdragsbegränsning har genomförts. Vidare har ett antal sparfrämjande insatser genomförts i syfte att främja regelbundet sparande och öka sparandets avkastning. Hit hör introduktionen av allemanssparandet samt höjningen av sparavdraget.

Hushållssparandet är viktigt genom dess roll i hela ekonomin men också därför att hushållen behöver en reserv av sparande att ta till.

Nedgången i sparkvoten år 1986 och 1987 beror sannolikt bl. a. på att hushållen genom avregleringen av kreditmarknaden för första gången friare kunnat välja belåningsgrad på sina tillgångar. En annan faktor torde vara hushållens ökade optimism och köplust när reallönerna stiger och tiderna uppfattas som goda.

Den svenska utvecklingen är dock inte så unik inom OECD som Nils G Åsling påstår i sin interpellation. I Norge har hushållens konsumtion överstigit den disponibla inkomsten under de senaste åren. År 1986 uppgick sparkvoten i Norge till minus 6,2 %.

För att stimulera hushållssparandet har regeringen under årets lopp föreslagit flera förbättringar inom allemanssparandets ram. Taket för de samlade nettoinsättningarna höjs till 60.000 kr. den 1 januari 1988. Vidare erbjuds spararna att sätta in 5 000 kr. extra på allemanssparandet under första kvartalet 1988.

För en kort tid sedan lade regeringen fram förslag om ytterligare åtgärder

för att stimulera hushållssparandet. Förslagen innebär dels att alla som börjar spara i allemanssparandet under perioden den 1 april–den 30 december 1988 får en bonus motsvarande 5 % årlig ränta på det årets insättningar, dels att möjligheter till s. k. ideellt sparande skapas. Vidare aviseras att ett förslag om ungdomssparande med särskild inriktning på bostadsanskaffning kommer att utarbetas inom regeringskansliet.

Regeringen gav tidigare i år spardelegationen i uppdrag att utreda vissa frågor rörande hushållssparandet. I delegationens arbete kan det successivt komma fram uppslag om hur hushållssparandet kan stärkas.

Avslutningsvis vill jag nämna att inkomstbeskattningen av sparandet framöver skall behandlas av utredningen om reformerad inkomstbeskattning. I utredningens direktiv fastslås att skattereformen bör innebära gynnsammare regler för sparande.

Anf. 22 NILS G ÅSLING (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Bengt K Å Johansson för svaret på min interpellation. Jag noterar att statsrådet delar min oro med anledning av att hushållssparandet har varit mycket lågt under senare år och att prognosen för innevarande och nästa år är oroväckande. Enligt min uppfattning är detta att uttrycka farhågorna mildt. Konjunkturinstitutet räknar i sin höstrapport med en negativ sparkvot i år på 1,75 % och en minskning med ytterligare 1 % av sparkvoten nästa år. Om de här prognoserna slår in innebär det att hushållen i realiteten har lånat till en icke oväsentlig del av det allemanssparande som regeringens företrädare alltid hänvisar till som den centrala sparstimulerande åtgärden. Mot bakgrund av det sedan flera år tillbaka låga hushållssparandet och konjunkturinstitutets prognoser nödgas man konstatera, att även om allemanssparandet nått en betydande uppskattning hos spararna – det skall erkännas, och det är naturligtvis angeläget –, har allemanssparandet totalt misslyckats som en åtgärd inriktad på vad som enligt min mening är huvuduppgiften, nämligen att väsentligt öka hushållens nettosparande.

I interpellationssvaret ges en rad förklaringar till varför allemanssparandet misslyckats, främst avreglering av kreditmarknaden. Jag har hört dessa förklaringar tidigare från regeringsföreträdare, från Bengt K Å Johansson och finansministern. Det är emellertid att komma undan huvudproblemet litet för enkelt. När det kollektiva sparandet i offentlig sektor, men framför allt i institutioner och företag expanderat i så hög grad som varit fallet under senare år, måste det anses högst otillfredsställande att hushållens sparande fått stagnera, ja, minska som nu är fallet.

Samhällsekonomiskt är detta ett allvarligt misslyckande med den förda ekonomiska politiken. När man sedan tar del av de åtgärder som regeringen genomfört eller planerar för att möta denna negativa utveckling blir man inte speciellt imponerad. Jag tror att det behövs helt andra åtgärder för att återge hushållssparandet dess gamla samhällsekonomiska roll.

Extra bonus och sparande för ideella ändamål i all ära – det är säkert bra. Men dessa åtgärder kan inte kompensera de många småspararna för att de länge varit diskriminerade jämfört med institutionerna och de stora företagen när det gäller sparande. Statsrådet hänvisar i övrigt i sitt svar till de två

utredningar i denna fråga som nu är på gång, nämligen spardelegationens utredning om hushållssparandet i dess vidaste bemärkelse och den utredning som sker inom ramen för utredningen om reformering av inkomstbeskattning, nämligen om skatteavdragen för sparande. Det är naturligtvis bättre sent än aldrig att denna fråga utreds, men det tyder knappast på något verkligt engagemang från regeringens sida beträffande hushållssparandets roll i samhällsekonomin att man under tiden fram till dess att utredningsförslag föreligger inte är beredd att ta allvarigare på nedgången i hushållssparandet. Tiden borde för länge sedan ha varit inne för djävare grepp, t. ex. i form av de privata investeringskonton som vi från centerns sida länge föreslagit. De skulle verkligen medge en teknisk möjlighet att premiera hushållens nettosparande och inte som nu i första hand en omflyttning av resurserna inom den privata sektorn.

Vilka möjligheter hade inte privata investeringskonton enligt vår modell, eller enligt någon annan modell som man skulle kunnat välja, kunnat ge gamla och unga människor för t. ex. sparande i den egna bostaden, för studier eller för att lägga grunden för ett eget företag. Vilken stabilitet hade inte ett betydande hushållssparande skapat som värn mot en samhällsekonomiskt alltför snabbt expanderande privat konsumtion, som vi under det senaste året kunnat notera.

Jag efterlyser alltså en ny och positivare attityd till småsparande från regeringens sida. Interpellationssvaret är ur denna synpunkt tyvärr en besvikelse och saknar de samhällsekonomiska perspektiv som borde styra en medveten sparandepolitik.

Anf. 23 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Det dåliga hushållssparandet är ett allvarligt problem i den svenska ekonomin. Det känns därför välgörande att statsrådet Bengt K Å Johansson anser att situationen är oroväckande och att de åtgärder som socialdemokraterna vidtagit inte har förbättrat sparandet.

Moderata samlingspartiet har i olika sammanhang också uttryckt oro för denna utveckling. Vi anser att staten borde bedriva en aktivare politik för att främja människors sparande. Passiviteten från regeringens sida är direkt oroväckande. Målet bör enligt vår uppfattning vara att hushållen skall kunna ha ett sparkapital som motsvarar den genomsnittliga årslönen för en industriarbetare. Den socialdemokratiska regeringen har tyvärr ständigt ändrat spelreglerna för spararna och därigenom skapat osäkerhet.

Sedan 1982 har t. ex. ett flertal församlingar för enskilt aktiesparande genomförts. 1986 beslutade regeringen – eller snarare den socialistiska riksdagsmajoriteten – om en särskild pensionsskatt, som slår hårdast mot dem som sparar längst.

En ökad sparvilja förutsätter stabila spelregler, så att människor vågar spara långsiktigt. Sparandet bör premieras och inte motverkas av en sådan ryckighet i politiken som har förekommit under senare år.

Det bästa sättet att stimulera sparandet är att föra en ekonomisk politik som långsiktigt ökar hushållens disponibla inkomster och höjer realavkastningen efter skatt på sparandet. Sänkta marginalskatter ökar hushållens räntekänslighet, vilket gör det mera lönsamt att spara och mindre lönsamt att

låna. Det är bara att hoppas att utredningen om reformerad inkomstbeskattning, som statsrådet talar om, kommer att ta tillräcklig hänsyn till detta.

I utredningens direktiv står det tydligen "bör". Jag skulle önska ett starkare ord där. Borde det inte vara ett "skall" i stället? Skall innebära gynnsamma regler för sparandet, borde det vara enligt min uppfattning.

Varför är det då så viktigt att hushållen sparar? Jo, det finns en rad samhällsekonomiska skäl till det. För det första minskar inflationen om sparandet ökar. Sverige har haft en inflationsutveckling som legat över genomsnittet för OECD. Det är i längden en ohållbar utveckling.

För det andra leder ett ökat hushållssparande till en lägre räntenivå, vilket i sin tur leder till ökade investeringar och högre ekonomisk tillväxt.

För det tredje skulle ett ökat sparande leda till minskade räntekostnader för staten. Därmed skulle statens lånebehov minska, något som i sin tur möjliggör ytterligare räntesänkningar. Skälen till varför sparandet, och speciellt hushållssparandet, bör öka är alltså många och hållbara.

Regeringens ambition har beklagligtvis oftast varit att öka det kollektiva sparandet. Finns det några skäl för oss här i dag att hoppas på att man från regeringens sida tänker om? Det skulle i så fall åtminstone vara något positivt.

Anf. 24 Statsrådet BENGTT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag finner det litet magstarkt när Rune Rydén säger att det bästa sättet att främja sparandet är att höja reallönerna och att öka den reala avkastningen på sparandet. Det är så rätt. Men det känns litet konstigt när Rune Rydén riktar de uppmaningarna till den nuvarande regeringen, mot bakgrund av vad som inträffade under en period med sparande när vi just hade sänkta reallöner och hade en mycket usel realavkastning på sparandet.

Jag kommer därmed in på orsaken till den situation vi befinner oss i, nämligen att hushållssparandet är lågt. Vad gör ett hushåll och en person som drabbas av sänkt reallön? Vad gör en vanlig tjänsteman och en vanlig arbetare som drabbas av en sänkning av reallönen med ungefär en hel månadslön, såsom skedde under perioden från 1979 och några år framåt? Jo, man tar av sina sparmedel, man lånar mera, man skjuter en del konsumtion på framtiden och man satsar mindre på egen bostad. Allt detta har hänt i den svenska ekonomin.

Vi har bedrivit ett omfattande reparationsarbete som består i att vi nu dels har fått en reallöneförbättring som är betydande för åren 1986 och 1987, dels har en kraftig real avkastning på sparandet – och den är särskilt stor för allemanssparandet, som är en ny, omfattande form för sparande som är tillkommen särskilt för att få människor att åter vänja sig vid ett regelbundet och stabilt sparande, som är lönsamt.

Ett sådant här reparationsarbete tar faktiskt en hel del tid, Rune Rydén och Nils Åsling. Hushållen lider fortfarande av de skador som de vållades när deras reala inkomster sjönk kraftigt och de tog sina sparmedel i anspråk. De – kanske framför allt hushållen i den yngre generationen – vände sig vid att det under en period faktiskt var olönsamt att spara och lönsamt att ta lån därför att inflationen ju betalade en stor del av dessa lån. Genom inflationen var det alltså olönsamt att spara eftersom realräntorna var negativa.

Allt detta har jag och regeringen beskrivit, Nils Åsling, bl. a. i de direktiv som vi har gett till spardelegationen, vilken har i uppdrag att dels analysera faktorer som påverkar sparandet, dels löpande komma med förslag om åtgärder för ett ökat sparande. Av någon anledning har både moderaterna och centerpartiet nu lämnat spardelegationen, där de tidigare var representerade. Detta tyder ju inte på något stort intresse för sparandet i sig. Men vi väntar att det ändå skall komma fram en hel del förslag från spardelegationen som vi kan omsätta i praktiken. Tyvärr kommer de synpunkter som centern och moderaterna kan föra fram i detta sammanhang inte att finnas med i potten, vilket jag beklagar.

Nils Åsling sade att svaret saknade de samhällsekonomiska perspektiv som borde styra. Jag har i svaret inte utvecklat allting som jag har att säga om sparandet, Nils Åsling. Det finns i dokument som regeringen har tagit fram, både i förslag som framlagts för till riksdagen, i förslag som finns i finansutskottet och i de direktiv om att analysera sparandet som vi har gett till spardelegationen. Jag ansåg att jag därför kunde korta ned interpellationssvaret något och inte gå in på allt detta.

Det finns dock ytterligare en omständighet som är viktig, Nils Åsling. Hushållssparandet är mycket betydelsefullt. Men det är också det totala sparandet. Vad vi har åstadkommit är ju att vi har ökat det totala sparandet i ekonomin, så att vi nu inte har den typen av våldsamma underskott i vår handelsbalans som vi hade under den period när Nils Åsling satt med i regeringen. Vi har också fått i gång investeringarna inom industrin i betydande grad. Detta är en fundamental faktor som påverkar den totala ekonomin och på sikt naturligtvis också möjligheterna att bereda utrymme för ökat hushållssparande. Det är min mening att också hushållssparandet behöver öka – inte bara det totala sparandet i ekonomin.

Anf. 25 NILS G ÅSLING (c):

Herr talman! Ja, jag kan vitsorda att det självfallet inte är lätt att mobilisera ett hushållssparande när reallönerna är låga och har visat en negativ utveckling under ett antal år. En kraftig reallönesänkning var ju det pris som vi fick betala för devalveringen i oktober 1982.

Det har nu gått fem år sedan denna devalvering. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att regeringen har låtit fem år gå utan att vidta ordentliga åtgärder för att möta den situation som en ändå framgångsrik devalvering skapade, nämligen en tillväxt i ekonomin. Om man skall se till det reella utfallet har regeringen i stort sett nöjt sig med att främja det offentliga sparandet och premiera det enskilda sparandet i institutioner och företag. Det är denna diskriminering av de många småspararna, dvs. de som företräder hushållssparandet, som jag vänder mig mot och finner så anmärkningsvärd. Hushållssparandet vänder sig på ett helt annat sätt i sin existens mot den privata konsumtionen. Det finns i hög grad samhällsekonomiska motiv till att ge arbetare och tjänstemän, småsparare, ett realistiskt alternativ till konsumtion, dvs. att verkligen stimulera sparandet med ordentliga åtgärder. Det visar sig ju nu att allemanssparandet, trots att det i och för sig är uppskattat, inte på långa vägar har haft den effekt som det borde ha.

De samhällsekonomiska perspektiven känner ju både statsrådet och jag väl till – det var inte en dokumentation i det avseendet som jag efterlyste när jag kommenterade svaret. Det var en anda av medvetenhet om hushållssparandets samhällsekonomiska betydelse som jag saknade i svaret, t. ex. det som Rune Rydén mycket riktigt påpekade, nämligen hushållssparandets betydelse för ränteutvecklingen. Det är en icke oväsentlig komponent med tanke på hur samhällsekonomin ser ut.

Sedan säger Bengt K Å Johansson att sparandet är betydelsefullt och diskonterar detta att man har ökat det offentliga sparandet. Ja, det är bra, men det är där som min huvudinvändning kommer. Regeringen har försummat att för en bred allmänhet av pedagogiska och samhällsekonomiska skäl motivera ett högt sparande, vilket ändå är en förutsättning inte bara för den privata ekonomiska välfärden utan på lång sikt också för det här samhällets rätta funktion och sunda utveckling.

Anf. 26 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Statsrådet Bengt K Å Johansson erkänner problemet men kommer inte med någon lösning. Han erkände också att den beskrivning som jag gav av skälen till att sparandet är lågt var riktig. Att höja reallönerna och sänka marginalskatten är så rätt, sade statsrådet, och på den punkten är vi helt överens. Men jag menar att hushållssparandet måste öka genom olika åtgärder, och vi har inte sett den socialdemokratiska regeringen vidta sådana åtgärder som vi på moderat håll har förespråkat.

Det reparationsarbete som statsrådet talar om har ju skett genom att socialdemokraterna har höjt skatterna och därmed minskat inkomsterna för familjerna. Det har inte skett genom sparande i budgeten, som vi moderater har förespråkat. Sedan är det helt riktigt att reparationsarbetet i samhällsekonomin tar tid, kanske lång tid, och att det inte är helt färdigt. Under den tiden har människorna anpassat sig till situationen, och den attitydförändring som behövs och som statsrådet implicerade har inte kommit ännu. Den kommer inte med mindre än att man har klara och entydiga spelregler för familjerna. Först då kan det tänkas vara rimligt för dem att öka sitt eget sparande. Jag tror inte att spardelegationen har någon avgörande betydelse i det sammanhanget. Tvärtom har dess kampanjåtgärder snarast dragit ett löjets skimmer över metoderna.

Från moderat håll förespråkar vi klara sparmål. Att man skall spara t. ex. till sin bostad är ett av de alternativ som vi förespråkar.

Anf. 27 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Först vill jag fråga Rune Rydén vad han menar. Han talade om det offentliga sparandet. Det har inte skett i budgeten, som vi moderater förespråkar, sade Rune Rydén. Nej, det är rätt, vi har inte gjort det på det sättet. Men vi har genom en utomordentlig sparsamhet för att inte säga snålhet med statens medel också skapat förutsättningar för att det offentliga sparandet har kunnat komma upp på en vettig nivå igen. Vi har totalt vänt på den katastrofala utveckling som fanns beträffande budgeten.

Rune Rydén säger att vi har ständigt ändrat förutsättningarna för hushållssparandet under dessa år. Ja, det är rätt. Man måste ändra spelreglerna om de är felaktiga. Om reglerna leder alldeles fel skall man inte ha de spelregler man hade tidigare. Det var fel att uppmana hushållen att inte spara utan låna pengar i stället eftersom det lönar sig i en inflationsekonomi och det lönar sig när man har stora och obegränsade avdrag. Om jag förstår det hela rätt finns Rune Rydén kvar i det tänkandet fortfarande. Mycket av den politik han förespråkar skulle leda till högre inflation. Dessutom vill han ha kvar den obegränsade avdragsrätten som också är en mycket stor fara när det gäller att få ett vettigt hushållssparande i det här landet.

Nils G Åsling, det tar tid att vända en utveckling där hushållen har vant sig av med ett regelbundet sparande. Vi kan vara överens om att det var en olycka att hushållen fick denna inställning. Vi införde då allemanssparandet som en sparform där vi menade, att det var ett sätt att vänja sig vid att regelbundet spara. Det skiner igenom i Nils Åslings uttalanden att han är sval i sin inställning till allemanssparandet. Ett av skälen till att vi införde allemanssparandet var att vi var tvungna att ha ett sparande som var konstruktivt, medan det gamla skattesparandet dels var litet orättvist, dels var ett sparande som skapade problem eftersom man så småningom måste lösa upp den inlåsnings som fanns i skattesparandet.

Nils Åsling säger att allemanssparandet har varit ett misslyckande. Jag har ytterligt svårt att förstå det, när det skett en utveckling som lett till att vi för närvarande har över tre miljoner konton. Vid utgången av september månad hade vi över 46 miljarder kronor insatta på allemanssparandet. Det är en exempellös framgång för en sparform. Dessutom, Nils Åsling, är det ett privat investeringskonto. Man kan sätta in pengar där; avkastningen är skattefri och man har tillgång till pengar när man behöver göra investeringar, vare sig det gäller hushållskapitalvaror eller något annat. Vi har alltså skapat en sparform som Nils Åsling borde vara nöjd med och glad över, i stället för att ha den litet lama och negativa inställning som jag tycker kommer till synes i det han säger.

Att påstå att vi skulle ha diskriminerat hushållssparandet är upp- och nervända världen. Detta är ett gynnande av hushållssparandet som vi inte har haft tidigare. Jag har redan i inledningen förklarat varför det tar tid att vända på det hela. Hushållen har stora eftersatta behov som beror på en tidigare dålig eller negativ reallöneutveckling, och när tiderna blir litet bättre får vi en viss konsumtionsuppgång som verkar negativt på hushållssparandet. Men, Nils Åsling, den här smällen, då hushållssparandet brakade ihop, gick ner kraftigt, kom redan på er tid. Nu hoppas jag att vi gradvis lägger grunden till en ökning också av hushållssparandet på samma sätt som vi har lagt grunden till en ökning av det totala sparandet.

Anf. 28 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Även om regeringen anser sig ha gnetat och sparat på budgeten, har vi moderater inte varit särskilt nöjda med resultatet. Vi hade velat gå längre i detta fall. Det är det jag menar med det offentliga sparandet. Då hade det blivit större inkomster för familjerna, och därmed hade de kunnat öka sitt sparande.

Jag tyckte det var mycket bra att statsrådet Bengt K Å Johansson erkände att spelreglerna för hushållssparandet har ändrats. Om man vill ändra spelreglerna skall man entydigt och klart lägga fast dem för lång tid framåt. Det är det som den stora allmänheten inte har uppfattat att man har gjort, och det är en av orsakerna till situationen på sparmarknaden i dag.

Vi moderater hade i de här sammanhangen ett krav som vi drev mycket hårt. Vi ville sänka marginalsatserna, för att få det utrymme som vi här talade om i den första replikrundan. Det gällde höjda realinkomster, som i sin tur skulle kunna leda till ett ökat sparande. Detta skulle kunna leda till att man i större utsträckning t. ex. ägde sin bostad och hade sitt sparande i ett bostadssparande. Jag har inte hört att statsrådet Johansson har haft någonting emot detta – något jag skulle vilja se litet mer av från regeringens sida.

Anf. 29 NILS G ÅSLING (c):

Herr talman! Jag kan försäkra Bengt K Å Johansson att jag inte, som han sade, är sval beträffande allemanssparandet. Det sparandet har ju visat sig få en bred uppslutning, och det tror jag har sin betydelse för att i allmänhetens medvetande återinföra värdet och betydelsen av ett kontinuerligt sparande. Jag tror att det har sin stora betydelse av pedagogiska skäl.

Men allemanssparandet är ett misslyckande, om man ser det som en samhällsekonomisk insats för att återföra det privata sparandet i samhället till vad det har varit tidigare. Det beklagliga är att man har nöjt sig med att introducera allemanssparandet och sedan egentligen inte vidtagit någon enda konkret åtgärd för att restaurera tilltron till det privata sparandet.

Resultatet ser vi: Vi har här i landet en så låg sparbenägenhet att den t. o. m. är negativ och innebär att hushållen tär på sina resurser. Det är enligt min uppfattning olyckligt, och det tyder på att den enskilde spararen känner sig föga uppmuntrad.

Det är helt klart att i ett skede när reallöneutvecklingen är dålig eller negativ, blir det inte pengar över, och en stor konsekvens av devalveringen 1982 var just en reallönesänkning. Men det har nu gått lång tid. Svensk ekonomi har befunnit sig i en gynnsam utveckling, men ändå ser vi – fem år efter den stora insatsen för att sänka reallönerna – ett negativt sparande. Det bekräftar ju att regeringen har misslyckats med den här delen av sin ekonomiska politik.

Jag tycker ändå det är hoppfullt att Bengt K Å Johansson talar om allemanssparandet som investeringskonton, den modell som vi från centerns sida har velat introducera, för att få ett nettosparande. Måhända kan vi tillsammans utveckla allemanssparandet dithän.

Skulle spardelegationen komma in i ordnade arbetsformer igen är vi inte från centerns sida långsinta, utan visst kan vi medverka. Men förutsättningen är ju att spardelegationen får en vettig arbetsform, att man ger sig in på konkreta sparåtgärder som vi upplever som meningsfulla.

Man kunde t. ex. börja med att transformera det s. k. skattefondssparande som faller ut nu vid årsskiftet till allemanssparandet, så vi slapp att få ut den stora köpkraften på en marknad som kanske kan betraktas som överhettad. Det vore den typ av konkreta åtgärder som vi nu skulle kunna efterlysa.

Anf. 30 Statsrådet BENGTT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Det är bra att Nils G Åsling genom att nämna skattefondssparandet påminner om vilken konstig sparform han var med om att introducera. Nu står vi inför stora problem, när skattefondssparandet och skattesparandet i övrigt frigörs. Sparandet blir alltså ett problem och inte en tillgång för den svenska ekonomin, och det är inte bra.

Vidare, Nils G Åsling, är det kanske inte riktigt så – om man skall vara litet mer sofistikerad i sitt resonemang – att hushållen nu tär på sina resurser. Man skulle kunna säga att hushållen delvis flyttar om sina resurser. Det är riktigt att hushållssparandet tenderar att gå ner, men samtidigt handlar det om, som en del ekonomer har uttryckt det, en sorts investeringar som hushållen gör i tillgångar, när de nu förbättrar både bostäder och hushållskapitalvaror och ersätter dem.

Visst har vi, Nils G Åsling, gjort insatser i form av allemanssparandet. Men de allra största insatserna för att främja sparandet har varit att få ner inflationen, att höja reallönerna och se till att vi har en realränta som är positiv – det gynnar sparandet. Allemanssparandet är bara en form. Jag noterar att Nils G Åsling nu erkänner att det är en bra form och inte något negativt.

Rune Rydén säger att moderaterna inte är särskilt nöjda med de insatser som regeringen har gjort i budgeten för att främja sparandet. Nej, jag förstår att Rune Rydén var nöjd med den utveckling som var tidigare, men den utvecklingen var inte särskilt bra för Sverige. Litet varsamhet med orden skulle kanske vara bra, om man vill vinna tilltro för att vara duktig i analysen av vad som är bra för budgeten och bra för Sverige.

Rune Rydén uttryckte det så att jag erkände att spelreglerna för sparandet hade ändrats. Men det var inget erkännande – jag sade att vi hade gjort detta och var stolt över det. Reglerna var ju dåliga förut och behövde förbättras.

Slutligen: Nils G Åsling sade att spardelegationen kanske ändå var någonting att tänka på, om jag uppfattade honom rätt. Jag noterar det och skall fundera på det. Jag tycker att oppositionspartierna har en plats när det gäller att vara med och diskutera vägar för att öka sparandet i det här landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1987/88:75 om luftburna sjuktransporter inom totalförsvaret

Anf. 31 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Olle Östrand har frågat mig dels vilka slutsatser som regeringen har dragit av försvarskommitténs förslag om anskaffning av ambulanshelikoptrar, dels om regeringen haft överläggningar i frågan med sjukvårdshuvudmännen och med andra berörda, dels när regeringen avser att förelägga riksdagen förslag i frågan.

Enligt 1987 års försvarsbeslut (prop. 1986/87:95, bil. 4, FöU 11, rskr. 310) bör sjuktransportkapaciteten med helikoptrar ökas för att tillgodose behoven i krig. Ökningen bör ske på ett sådant sätt att även behov i fredstid kan

Prot. 1987/88:28
20 november 1987

*Om luftburna sjuk-
transporter inom total-
försvaret*

tillgodoses. Helikoptertransporter bör därvid organiseras i landstingskommunal och statlig regi för att tillgodose fredsbehoven och organiseras samordnat med försvarsmakten, rikspolisstyrelsen m. fl. Vissa statliga medel bör avdelas för att förbättra sjuktransportkapaciteten med helikoptrar såväl i fred som i krig under förutsättning att sjukvårdshuvudmännen är beredda att medverka i motsvarande omfattning. I försvarsbeslutet framhålls vidare att rikspolisstyrelsens uppgifter beträffande luftburna sjuktransporter bör föras över till sjukvårdshuvudmännen.

Genom beslut den 6 augusti 1987 tillkallade jag en departemental arbetsgrupp med företrädare för social-, justitie- och försvarsdepartementen med uppgift att klargöra vilka förutsättningar som finns för att man skall kunna förverkliga 1987 års försvarsbeslut vad avser sjuktransporter med helikoptrar.

Enligt vad jag har inhämtat har arbetsgruppen haft överläggningar med bl. a. företrädare för överbefälhavaren, rikspolisstyrelsen, statens räddningsverk, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Arbetsgruppen har vidare för avsikt att träffa företrädare för samtliga sjukvårdshuvudmän. Arbetsgruppens arbete skall enligt direktiven vara slutfört senast den 31 december 1987.

Jag avser att föreslå regeringen att återkomma till riksdagen i denna fråga så snart det finns ett underlag för ett ställningstagande.

Anf. 32 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Frågan om luftburna sjuktransporter har ju behandlats av riksdagen vid flera tillfällen under hela 1980-talet. I försvarsutskottets betänkande 1985/86:8 anförde man i anledning av två motioner av Sten-Ove Sundström och mig att det inte kunde anses tillfredsställande att frågan om sjuktransporter med helikopter bearbetats så lång tid utan resultat. Utskottet föreslog att en särskild redovisning borde lämnas riksdagen under riksmötet 1986/87. Detta gav också riksdagen som sin mening regeringen till känna. Någon sådan redovisning fick vi emellertid inte.

När vi i våras tog försvarsbeslutet, anförde ett enigt försvarsutskott att det var med yttersta tvekan man ansåg sig kunna föreslå riksdagen att avvakta ytterligare överväganden. I samma beslut framhölls vikten av att beredskapen med försvarets tunga helikoptrar i Norrland för medverkan i räddningstjänst och sjuktransporter under kvällar, nätter och helger också fick sin lösning.

Herr talman! Med detta har jag velat påpeka att riksdagen vid flera tillfällen under 1980-talet har betonat vikten av att frågan om de luftburna sjuktransporterna får en tillfredsställande lösning i vårt land – och då skall det gälla hela landet, även Norrland.

Jag tycker det är bra att den arbetsgrupp som nu arbetar med frågan enligt direktiven skall vara färdig senast den 31 december i år. Eftersom frågan varit olöst alltför länge, vill jag fråga socialministern om man nu kan utgå från att det kommer en proposition senast under vårriksdagen.

Det är ju tämligen märkligt att vi i Sverige 1987 fortfarande rent allmänt har en så dålig helikopterberedskap för räddningstjänst och sjuktransporter.

Vi har mycket att lära av bl. a. Schweiz, Västtyskland och Norge. Alla dessa tre länder har en mycket tillfredsställande beredskap i detta avseende, en beredskap som fungerar dygnet runt, året runt. Vi skulle inte heller behöva ligga så dåligt till. Vi har ju kapaciteten, men den utnyttjas inte.

Som exempel kan jag nämna – och det har jag gjort vid flera tillfällen tidigare – att det i Norrland finns tunga Vertol-helikoptrar stationerade på flygflottiljerna i både Söderhamn och Luleå, men dessa tjänstgör bara under kontorstid därför att det inte finns personal för dygnet-runt-beredskap. Inträffar ett olycksfall eller ett svårt sjukdomsfall som kräver en snabb helikopterinsats för att transportera vederbörande till närmaste regionsjukhus, är man i dagens läge hänvisad till att försöka "ragga upp" en besättning. Har man tur går det bra, men har man inte tur går det naturligtvis mindre bra. Jag skulle kunna ta fram många exempel på detta, men jag skall nöja mig med två.

Strax efter klockan nio på kvällen den 17 oktober 1985 får i Söderhamn en 24-årig man under rengöring av en matberedningsmaskin vänstra handen tvärt avklippt ovanför handleden. Patienten omhändertogs mycket kort tid efter olyckan av en läkare, som följde ambulansen till olycksplatsen. Armstumpen avstasas med en blodtrycksmanschett och förbinds preliminärt. Man tar också med sig handen separat. På flygflottiljen utanför Söderhamn finns en Vertol-helikopter i beredskap för sjukvårdsändamål på grund av den pågående översvämningskatastrofen i södra Hälsingland. Normalt skulle det inte ha funnits någon beredskap vid denna tid på dygnet. Sjukhuset, som är ett akutsjukhus med dygnet-runt-beredskap, hade både narkosläkare och narkosköterska som kunde bemanna helikoptern. En och en halv timme efter det att olyckan inträffade landade helikoptern på Akademiska sjukhuset i Uppsala. Tack vare att beredskap för helikoptertransport fanns just denna kväll, kunde mannen få sin hand fastsydd, och den fungerar nu igen. Men hade inte denna snabba helikopterinsats kunnat göras, hade med all sannolikhet den unge mannen varit utan sin hand i dag.

Det andra exemplet gäller en ung kvinna från Edsbyn, som en fredagskväll i oktober i år fick svåra skallskador vid en trafikolycka i Edsbyn. Sedan kvinnan opererats akut i Bollnäs ansåg överläkaren att hon behövde snabb transport med helikopter. Den gången gick det inte att få tag på någon besättning, och kvinnan avled.

Det här var två exempel från mina egna hemtrakter. Det finns naturligtvis många andra exempel som visar vilken betydelse det har att vi omgående får en tillfredsställande helikopterberedskap även i vårt land. I det avseendet bör naturligtvis sjukvårdshuvudmännen få huvudansvaret – det är vi fullständigt överens om. Därför vill jag, herr talman, än en gång fråga socialministern: Får vi se en proposition om detta under vårriksdagen?

Anf. 33 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Precis som Olle Östrand säger och som jag också har angivit i mitt svar, är det så att denna verksamhet skall föras över till sjukvårdshuvudmännen. Därom råder alltså enighet, och riksdagen har beslutat så.

Däremot tror jag att det blir svårt att praktiskt genomföra att vi kan lägga fram en proposition redan till vårriksdagen. Det skall alltså vara överläggs-

ningar med sjukvårdshuvudmännen, och vi vet ännu inte i vad mån de kommer att ställa upp och vilka möjligheter de har. Jag tror alltså att det är praktiskt omöjligt att se en proposition redan till vårriksdagen. Men enligt mitt svar har vi en arbetsgrupp som arbetar med de här frågorna, så vi får väl utgå från att vi snarast möjligt får se en lösning på dem.

Anf. 34 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Det är faktiskt så, socialministern, att sjukvårdshuvudmännen för närvarande åker snålskjuts på denna verksamhet. Det är ju staten som i stort sett ensam får stå för kostnaderna genom rikspolisstyrelsen.

Det råder nu en bred enighet om att en landstäckande ambulanshelikopterorganisation är motiverad av medicinska skäl. Uppfattningen att de ekonomiska besparingarna överstiger kostnaderna är också allmänt spridd.

Det är inte heller fråga om några stora kostnader. Om man t. ex. skulle införa dygnet-runt-beredskap på helikoptrarna på flygflottiljerna i Norrland skulle det dra en kostnad på uppskattningsvis 2–3 milj. kr. Detta skall då ställas mot den vinst samhället gör genom minskade vårdtider och minskade vårdkostnader.

Det har nu byggts upp speciella resurser på vissa sjukhus, och då bör vi naturligtvis också se till att patienterna så snabbt som möjligt kommer under vård på dessa sjukhus, och det kan man inte göra med landsvägsambulans. När vi nu har en helikopterverksamhet, borde vi genom en vettig organisation utnyttja denna på ett mycket bättre sätt än i dag.

Socialministern och jag är fullständigt överens om att läget i dag inte är tillfredsställande. Min förhoppning är ändå att vi får se en proposition om en ny organisation för helikopterverksamheten i vårt land. En liten rekommendation, socialministern: Sätt ökat tryck på sjukvårdshuvudmännen!

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1987/88:64 om åtgärder för att minska alkoholkonsumtionen

Anf. 35 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Elver Jonsson har frågat mig vilka iakttagelser regeringen har gjort under sommarmånaderna beträffande alkoholkonsumtion och alkoholproblem och om regeringen avser vidta åtgärder i anledning av dessa iakttagelser. Elver Jonsson har vidare frågat vilka åtgärder regeringen avser vidta för att uppfylla riksdagens och WHO:s mål om en kraftig minskning av den totala alkoholkonsumtionen.

Konsumtionen av alkoholdrycker minskade totalt sett successivt efter 1976 fram till 1984, då alkoholförsäljningen var 6,01 liter hundraprocentig alkohol per invånare som var 15 år och däröver. De två påföljande åren skedde en uppgång, 1985 till 6,07 liter och 1986 till 6,34 liter. Med anledning av denna oroande tendens höjdes skatten på alkoholdrycker fr. o. m. den 1 januari 1987 (prop. 1986/87:66, SkU 18, rskr. 100). Priset på spritdrycker

höjdes med drygt 11 % och på vin och starköl med knappt 6 %.

Socialstyrelsens statistik för första halvåret 1987 visar på en försäljningsminskning med 1,6 %, totalt sett. Emellertid har det skett en konsumtionsförskjutning mellan de olika alkoholdryckerna. Spritdrycker och vin har minskat med 6,3 % resp. 2,3 %, medan starkölsförsäljningen har ökat med 7,8 %. Restaurangförsäljningen av starköl har ökat med hela 18,4 %. Starkölskonsumtionen har visserligen ökat under de senaste tio åren, men de senaste siffrorna pekar på en accelererande utveckling. Eftersom starköl är den vanligast förekommande alkoholdrycken bland ungdomar kan detta tyda på att ungdomars alkoholkonsumtion åter ökar. Detta är oroande tecken.

Med anledning av sociala problem och ordningsproblem under midsommarhelgen 1986 lämnade regeringen uppdrag till socialstyrelsen att utreda frågan om förebyggande insatser inom socialtjänsten. Motsvarande uppdrag lämnades till rikspolisstyrelsen. Socialstyrelsen och rikspolisstyrelsen har i sina redovisningar bl. a. föreslagit åtgärder som leder till större beredskap på vissa orter genom ett utökat samarbete mellan bl. a. socialtjänsten, skolan och polisen. Socialstyrelsen föreslog även att festligheter skulle spridas till fler orter, att det skulle ges intensifierad upplysning om alkohol med speciell inriktning på ungdomarnas situation och att lokala planer och program skulle tas fram som ett led i socialtjänstens förebyggande arbete. Socialstyrelsens arbete på detta område fortsätter, och en ytterligare redovisning kommer att lämnas till regeringen. Rikspolisstyrelsen har nyligen redovisat ett arbete för regeringen på detta område och där bl. a. pekat på att fördjupade kontakter mellan polisen och socialtjänsten på många orter lett till positivt resultat under sommaren 1987.

Genom Rådet för alkohol- och narkotikafrågor (AN-rådet) sker en kontinuerlig dialog mellan organisationslivets representanter och socialdepartementet. Rådet ombildades i slutet av år 1986 samtidigt som dess arbete breddades.

AN-rådet har diskuterat de tendenser till ökad alkoholkonsumtion bland ungdom som har observerats och vilka motåtgärder som krävs. Inom rådet har en särskild beredningsgrupp (Boman-gruppen) inrättats med uppgift att intensifiera och utveckla de opinionsbildande insatserna. Insatserna har sin utgångspunkt i ungdomars levnadsvillkor och värderingar och skall bl. a. ta sikte på att utveckla arbetet med att skapa drogfria miljöer. Arbetet har främst inriktats på ungdomar mellan 15 och 20 år samt föräldrar, lärare, ungdomsledare m. fl. som har kontakt med dessa ungdomar. Arbetet är i full gång och en mängd aktiviteter pågår.

Arbetet för att uppfylla riksdagens och WHO:s mål bedrivs inom ramen för alkoholpolitiken enligt 1977 års riksdagsbeslut. Det innebär bl. a. insatser för att undanröja orsakerna till alkoholmissbruk, en omfattande opinionsbildning, en aktiv prispolitik samt reglering och kontroll av alkoholförsäljning. En viktig del i alkoholpolitiken är det förebyggande arbete som bedrivs genom att folkrörelser och föreningsliv stimuleras på olika sätt. För att nå målet krävs medvetna och samordnade insatser av myndigheter och organisationer inom olika områden. Både lokal och central information och andra opinionsbildande insatser; liksom stöd till lokalt förankrade drogförebyggan-

de verksamheter, är av stor vikt. Inriktningen på ungdomsgruppen är särskilt viktig.

Socialstyrelsen, som har det samlade ansvaret för den statliga droginformationen, arbetar på bred front för att informera och höja medvetenheten när det gäller alkoholproblemet. Socialstyrelsen bidrar också till att utveckla det drogförebyggande arbetet inom kommuner och organisationer genom att fördela statsbidrag till projektverksamhet, följa och stödja projekten och sprida erfarenheter vidare.

Socialstyrelsen har i sin handlingsplan prioriterat åtgärder som syftar till att begränsa konsumtionen. Styrelsen har också påbörjat arbetet med att ta fram en plan för hur arbetet på ett mer systematiskt sätt kan bedrivas för att WHO-målet skall uppnås. Planen kommer att vara klar under innevarande budgetår och blir till god hjälp för olika myndigheters arbete med alkoholfrågan.

Det kommer således att krävas en mångfald av insatser på olika områden för att vi skall kunna nå det uppställda målet. Det går inte att i dag peka på några enskilda insatser som på ett enkelt sätt och i ett slag löser problemet. Regeringen följer med stor uppmärksamhet utvecklingen och har, som jag tidigare sagt, redan vidtagit vissa åtgärder samt kommer även i fortsättningen att ta olika initiativ till åtgärder som kan bidra till en minskad alkoholkonsumtion.

Anf. 36 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka socialministern för svaret på min interpellation. När det gäller att hantera stora och tunga politiska frågor är det viktigt med god insikt, klara mål och effektiva praktiska medel.

Den vetenskapliga forskningen har bestyrkt att det finns ett direkt samband mellan totalkonsumtion och alkoholmissbrukets omfattning. Insikten om detta utgör numera grunden också för den svenska alkoholpolitiken, vilket kom till klart uttryck då riksdagen fattade sitt övergripande beslut 1977. Det är värdefullt att socialministern hävdar denna utgångspunkt i svaret på min interpellation och också framhåller att detta skall vara grunden för statsmaktens fortsatta arbete.

Alkoholbruket utgör det svåraste och mest omfattande folkhälsoproblemet i vårt land. Missbruket leder i sig till stora medicinska och sociala skador. Uttryckt i termer av samhällsekonomiska kostnader – produktionsbortfall, vård, skador m. m. – har alkoholkonsumtionen uppskattats belasta samhälls-ekonomi med 8 à 9 % av BNP. Därför var det oroande att regeringen inte ens nämnde detta stora samhällsproblem när man föredrog sin regeringsförklaring här för några veckor sedan. Den "vita fläcken" innebar trots allt en plump i protokollet.

När socialministern hänvisar till att vi mellan åren 1976 och 1984 minskade alkoholförsäljningen med drygt 20 %, får vi inte glömma bort att vi ett par decennier före den tiden hade näst intill fördubblat den svenska alkoholkonsumtionen. Att vi första halvåret i år fått en försäljningsminskning med drygt 1 % är ju bara en neutralisering av det senaste årets uppgång. Samtidigt visar det att den prishöjning som regeringen föreslog från årsskiftet kom – trots uppmaning här i riksdagen – alltför sent. Och vi får inte glömma bort den

oregistrerade konsumtionen – hembränningen, snabbvinstillverkningen och den ökade tax-free-försäljningen vid våra gränser.

Det är ett viktigt mål som Världshälsoorganisationen ställde upp 1984, då man rekommenderade sina medlemsländer att bedriva en alkoholpolitik som syftar till att senast år 2000 ha minskat alkoholkonsumtionen i resp. länder med 25 %. Den svenska regeringen och Sveriges riksdag har också anslutit sig till detta mål.

Herr talman! Jag tror att det behövs mera av kraft och samlad insats än hittills. De alkoholpolitiska åtgärderna bör stämmas av mot varandra. Annars blir det inte tillräcklig effekt för att åstadkomma förändring. Regel tillämpningen bör *stödja* de samordnade insatserna, inte *störa* eller *obstruera*. Ett störningsmoment vore att låta den makabra alkoholhandelsutredningen bli praktisk politisk verklighet. Förra helgen skedde ett nyhetsutspel i TV, då denna utredning sades ligga till grund för regeringens beslut. Enligt uppgift senare i programmet hade socialministern personligen låtit hälsa att regeringen ännu inte tagit ställning till utredningens förslag.

Jag skulle därför, herr talman, direkt vilja fråga regeringens ansvarige om denna utredning – som för övrigt i sin allmänna inriktning är ett dråpslag mot en socialt inriktad alkoholpolitik – fortfarande är under övervägande. Socialministerns svar här i dag ger knappast utrymme för att denna vårdslösa utredning skulle kunna bli praktisk politik. Frågan är alltså om denna utredning saknar aktualitet eller inte.

Jag tror att ett sådant här besked är viktigt, bl. a. därför att intentionerna beträffande alkoholhandelsutredningen redan är vägledande i det praktiska arbetet. Det gäller inte minst på tillståndsgivningens område.

Vad som däremot inte är lika känt är just WHO-målet och den svenska målsättningen. Jag skulle vilja att regeringen, med hjälp av socialstyrelsen, startade en bred informationskampanj bland både politiska och byråkratiska instanser. Det är ju viktigt att det sker ett samlat och målmedvetet arbete för att uppnå en förbättrad tillämpning när det gäller den svenska alkoholpolitiken.

Herr talman! Det finns tillräckligt många kända fakta som verkligen övertygar oss om att alkoholen är så förödande. Vi vet tillräckligt mycket om alkoholens vådor. Mer än varannan av dem som drunknar och nära en tredjedel av dem som bildödas har alkohol i sig. 5 000 människor dör alldeles för tidigt varje år just till följd av alkoholen. Dessutom har flera hundra nyfödda barn skador på grund av moderns alkoholbruk. Till detta kommer en utbredd misshandel, främst av kvinnor och barn. Den helt dominerande orsaken till våldsbrotten är just alkohol och andra droger. Varje dygn kör 6 000 människor omkring onyktra i trafiken i Sverige.

Utifrån dessa tragiska fakta, herr talman, finns det tillräckligt mycket att ta fasta på beträffande informationen. Jag skulle ändå vilja säga att interpellationssvaret har förtjänster. Det som saknas är ett klargörande besked om att t. ex. alkoholhandelsutredningen definitivt har lagts åt sidan. Därför emotser jag med stort intresse socialministerns synpunkter i denna och andra frågor.

Anf. 37 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! 1977 års alkoholpolitiska riksdagsbeslut står fast. Det tror jag att jag klart har givit uttryck för.

Elver Jonsson talar om en vit fläck i regeringsförklaringen. Han säger att det inte stod någonting där om åtgärder mot alkoholbruket. Ja, om vi skall hålla på och granska en regeringsförklaring – som av olika skäl måste bli ganska kort –, finner vi kanske fler vita fläckar. Avsaknaden av en mening om detta i regeringsförklaringen innebär inte att regeringen inte tar de problem som vi har med alkoholkonsumtionen på allvar.

Det behövs mer av kraft och insatser, säger Elver Jonsson. Jag lyssnade med intresse och tänkte: Nu har Elver Jonsson kommit på något när det gäller åtgärder, insatser, som vi inte har hunnit pröva. Som jag sade i slutet av mitt interpellationssvar behövs det olika insatser på bred front. Det finns inte bara en enda modell som man kan använda sig av i det här sammanhanget.

Jag tycker att AN-rådet och den speciella beredningsgrupp som nu arbetar intensivt gör ett mycket bra arbete. Man har på gång väldigt många aktiviteter. För någon månad sedan hade man t. o. m. aktiviteter här i riksdagen. Bl. a. hade man kontakt med olika utskott. Vidare finns det ett engagemang hos ungdomsorganisationerna och andra. Jag tycker att det här är ett mycket bra sätt att arbeta på.

Det samlade greppet innebär, enligt min uppfattning, att vi har just den här bredden när det gäller olika insatser. Dessutom tycker jag att det är viktigt att vi här har valt att speciellt inrikta oss på ungdomsgrupperna.

Herr talman! Det var med viss förvåning som jag satt och lyssnade på TV-Aktuellt – jag tror att det var det programmet – för någon vecka sedan. Som första inslag meddelades att regeringen hade tagit ställning i denna fråga. Det skulle vara fritt fram – det kommunala vetot skulle nämligen avskaffas – att sälja folköl i kiosker. Jag tänkte: Är det den 1 april? Det var det alltså inte. Det var ju fortfarande höstmörka november. Jag blev, som sagt, mycket förvånad och ringde genast upp Aktuellt och sade: Detta är en anka. Det finns ingen som helst grund för detta. Förslag i nämnda riktning finns dock i en statlig utredning.

I slutet av programmet kom min rättelse in.

Alkoholhandelsutredningen har varit föremål för remiss och har i vissa stycken fått ganska hård kritik. I departementet håller vi fortfarande på med att titta på utredningens förslag och de remissyttranden som inkommit. Jag har personligen ännu inte i en föredragning tagit ställning till de olika förslagen, och innan jag har gjort det och förslagen sedan behandlats av regeringen kan jag inte i riksdagen i dag säga vilken ställning regeringen kommer att ta till de olika förslagen.

Anf. 38 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Tack, fru statsrådet, för det upprepade beskedet om att 1977 års alkoholpolitiska beslut står fast! Därmed skulle jag väl kunna konstatera att vi är överens om att alkoholhandelsutredningen i väsentliga delar är ett grundskott mot synen i just 1977 års beslut. Nu anför fru Sigurdsen att vissa delar av denna statliga utredning skulle vara någon form av aprilskämt, och jag har ingenting emot det betyget. Men oavsett om det är skämt eller allvar, är det viktigt att dessa delar visas bort från det praktiska politiska handlandet.

Gertrud Sigurdsen säger att det är försumbart om det saknas en mening i

regeringsförklaringen. Jag anser däremot att det här behövs betydligt mer än en mening. Med tanke på att regeringsförklaringen i övrigt är både fyllig och gedigen, hade det varit på sin plats att där också hade funnits med ett avsnitt om det som vi är överens om är det största sociala och medicinska problemet.

Gertrud Sigurdsen frågar vad Elver Jonsson själv har att komma med. Det är en berättigad fråga, inte minst med tanke på att regeringen under den senaste tiden inte har kommit med så mycket. På sex minuter hinner jag kanske inte ge ett fullständigt besked, men jag kan meddela att det i dagarna har presenterats ett välkommet bidrag. Det är en utredning som kallas LAPU, landsförbundets alkoholpolitiska utredning, som nyss har avslutats sitt arbete. Det är ett konstruktivt utredningsarbete, som hela regeringen borde läsa. Den innehåller ett alkoholpolitiskt handlingsprogram där inte något område utelämnas. Jag tror, herr talman, att det är det mest genomarbetade och konkreta program som har tagits fram under senare år.

Det är intressant att veta att utredningen har letts av Gunnar Nelker, tidigare statlig utredningssekreterare och en av landets kunnigaste personer på det alkoholpolitiska området. I utredningen har ingått bred medicinsk expertis och annan kompetens. Vidare har två tongivande ledamöter av denna kammare medverkat, dels folkpartiets gruppledare, dels Socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande. Det ger förhoppningar om att riksdagen skulle vara beredd att följa upp en samlad och kraftfull men också socialt inriktad alkoholpolitik.

Fru statsråd! Ta LAPU som bredvidläsning, och väg in den tillsammans med det politiska beslut som redan gäller och som vi egentligen är överens om! Det är vårt samlade ansvar att detta kan bli verklighet och att WHO-målet kan uppnås, men det är regeringen som måste ta fler och samlade initiativ.

Anf. 39 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! För att undvika allt missförstånd vill jag framhålla att jag inte har sagt att alkoholhandelsutredningens betänkande är ett aprilskämt, utan det var TV-Aktuellts inslag som jag betecknade på det sättet.

Jag skall med intresse ta del av Landsförbundets program och studera det när det blir tillgängligt för mig och mina medarbetare på departementet. Vi skall noga undersöka om det finns några nya idéer och inslag när det gäller att komma till rätta med den ökade alkoholkonsumtionen.

Anf. 40 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för löftet att ta del av denna utredning och göra det, som jag uppfattar det, i en konstruktiv anda. Låt mig bara tillägga, för att ytterligare kommentera interpellationssvaret, att det talas om att socialstyrelsen skall gå ut med information, arbeta på bred front och höja medvetandet när det gäller alkoholproblemet. Jag tror rent av – det är en liten nyhet och ett bidrag – att det skulle vara värdefullt om regeringen, och i detta fall socialministern, här i kammaren om några månader i en särskilt anordnad debatt gick ut med de handlingslinjer som enligt interpellationssvaret håller på att tas fram. En sådan presentation inför riksdagen skulle ha en motiverad plats. Vi anser ju att det finns starka skäl att ha

särskilda riksdagsdebatter kring bilavgaser och spioner. Då finns det också, herr talman, god grund för att i denna kammare ha en debatt där regering och riksdag stryker under att det är viktigt att uppfylla Världshälsoorganisationens mål och vårt till organisationen avgivna löfte. Inte för dess egen skull, utan därför att det skulle finnas stora samhällsekonomiska och mänskliga vinster att hämta hem i och med fullföljandet av en socialt inriktad alkoholpolitik.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1987/88:73 om lärarutbildningen

Anf. 41 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Gunnel Liljegren har frågat utbildningsministern om han anser att skolöverstyrelsens förslag till nytt tjänstesystem för lärare i grundskolan och grundutbildning för vuxna står i överensstämmelse med riksdagens beslut om ny lärarutbildning för grundskolan.

Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Skolöverstyrelsens förslag till nytt tjänstesystem för lärare i grundskolan och grundutbildning för vuxna bereds för närvarande inom utbildningsdepartementet. Jag räknar med att regeringen skall ta ställning till förslaget i den kommande budgetpropositionen.

I det uppdrag skolöverstyrelsen fått, att utreda övergången till ett nytt tjänstesystem i grundskolan, angav regeringen att utgångspunkten borde vara att den nya tjänsteorganisationen skall anpassas till de huvudsakliga inriktningarna i den nya grundskollärarutbildningen. Jag ser ingen anledning att frågå denna uppfattning.

Anf. 42 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Jag vill tacka skolministern för svaret. Det var ganska kortfattat, men jag tillåter mig nog att läsa mellan raderna också.

Sedan beslutet om en ny lärarutbildning fattats i våras, i djup oenighet, blev regeringsuppdraget till SÖ om ett nytt tjänstesystem trots allt en positiv läsning. Döm om den förvåning som alla inblandade och andra intresserade kände när resultatet av SÖ:s tankemödor presenterades, en förvåning som av allt att döma delades även av statsrådet Göransson. För visst är det märkligt att myndigheten, regeringens förlängda arm, så flagrant frångår regeringens direktiv. Friheten att utreda och föreslå även andra lösningar än de 6/7-tjänster som uppdraget gällde har utnyttjats till att i stället lägga förslag om en enda tjänst. Det är nivelleringen driven till sin yttersta konsekvens: en grundskola, en lärarutbildning, en lärartjänst.

Några dagar efter det att jag framställt min interpellation läste jag ett referat av ett tal som skolministern hållit – i Karlstad tror jag det var – och kunde konstatera att skolministern vidhöll sitt uppdrag till SÖ, något som nu bekräftas i interpellationssvaret.

Beslutet från i våras om en ny lärarutbildning lämnar andra frågor öppna

som hör samman med tjänstekonstruktionerna – hur övergången till ett nytt tjänstesystem skall ske, vilka kompletteringskurser som krävs m. m. för lärare med de gamla lärarutbildningarna. Också på dessa punkter är signalerna oroväckande. Skall kommunernas begränsade anslag för lärarfortbildning tas i anspråk, så kommer andra angelägna behov att eftersättas. Som kommunalpolitiker vill jag bestämt protestera mot sådana avsikter.

Det vore olyckligt om statsmakterna vidhöll tanken på en samtidig start för ett nytt tjänstesystem, gällande alla grundskolelärare. En konstruktion där det gamla systemet successivt avlöstes av det nya – hur det nu blir utformat – blir betydligt mindre resurskrävande och mindre upprivande för de lärare som redan i sin utbildning valt metodik och/eller ämnen och nu är i tjänst. Det är en nedvärdering av varje lärarkategori att förutsätta att det bara behövs några veckors fortbildning för att ersätta år av utbildning i speciella ämnen eller i metodik för ett speciellt stadium.

Den kompletteringsutbildning som skulle krävas för en samtidig övergång till ett nytt system kan komma att kosta skolministern "skjortan", och jag tycker faktiskt inte att han förtjänat att bli så avklädd.

Skämt åsido undrar jag om skolministern kan lugna mig på följande punkter:

Kommer en tjänstekonstruktion med 6/7-varianter – jag föredrar 7 – med bibehållet behörighetskrav för resp. tjänst att utredas?

Kommer de i dag verksamma lärarna att få valfrihet mellan kompletteringsutbildning för övergång till ett nytt system och att kvarstå i sina gamla tjänster?

Kan statsrådet överväga två parallella tjänstesystem med en successiv övergång?

Många lärare är angelägna om ett besked på dessa punkter.

Anf. 43 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Folkpartiet har i riksdagen tagit ställning för en annan modell för reformering av lärarutbildningen än den beslutade. Vi har gjort det av omsorg om kvaliteten på den undervisning vi anser skall ges i grundskolan. Jag skall inte i dag upprepa förslagen utan bara konstatera att genomförandet av den beslutade reformen är på god väg och att vi därför vill inrikta oss på att arbeta för att kvaliteten på den skall bli så hög som möjligt inom givna ramar.

I regeringens promemoria angående uppdraget att utforma ett nytt tjänstesystem anges ett antal kriterier för vad ett nytt system skall ge. Om förslaget till att lärarutbildningen skall ges olika specialiseringar beträffande årskurser och ämnen säger man bl. a.: "Mot denna bakgrund är det naturligt att man vid utformningen av ett nytt tjänstesystem anknyter de enskilda lärartjänsterna så nära som möjligt till lärarutbildningens två inriktningar och deras olika specialiseringar. Detta är viktigt främst från kvalitetssynpunkt."

Man fortsätter med att slå fast att behörighetskraven för lärare är det viktigaste instrumentet för att garantera att lärarna har de grundläggande kunskaper och färdigheter som behövs för deras arbete i skolan.

Promemorian framhåller också att kraven för behörighet bör utformas så att de garanterar att varje lärare har goda kunskaper i de enskilda ämnen som

han eller hon skall undervisa i och om de områden där ämnessamverkan kan förekomma.

”Därför”, säger man, ”bör de särskilda behörighetskraven för lärartjänsterna utgå från resp. inriktning på grundskollärlinjen och de ämnen som resp. lärartjänst omfattar.”

Man skall också sträva efter enkelhet och flexibilitet, sägs det.

Det verkar som om skolöverstyrelsen i sitt förslag endast inriktat sig på enkelheten. Uppenbart är att ett system med flera varianter blir snävare till sina möjligheter att placera lärare på olika typer av tjänster. Det blir alltså mindre flexibelt och inte så enkelt. Men vi för vår del anser att just de här begränsningarna är viktiga för att upprätthålla kvaliteten och göra det så svårt som möjligt för skolledningarna att placera lärare på poster där de inte har kompetens.

När man sedan kopplar ihop detta förslag med skolöverstyrelsens förslag till fortbildning besannas farhågorna att kompetensen skall tunnas ut och skillnaderna mellan lärarnas inriktning göras otydlig. I folkpartiet tycker vi att det klart skall framgå vilken ämnesprofil läraren har.

Det är faktiskt så, att det hos redan verksamma lärare finns verkliga skäl till att de valt att undervisa i antingen låg- eller högstadiet. Också i framtiden kommer det att finnas lärare som bäst passar att undervisa i vissa åldersgrupper och också tycker att det ger bäst arbetstillfredsställelse.

Vi tycker att det är viktigt att få rätt lärare på rätt plats, vilket både handlar om att läraren har rätta ämnen för tjänsten och att läraren tycker att det är roligt att arbeta med den aktuella åldersgruppen. Vi förordar ett system med minst tre tjänster, eftersom vi anser att ett sådant system bättre kan upprätthålla de krav på kvalitet vi vill ställa på grundskolans undervisning.

Jag noterar med tillfredsställelse att skolministern inte anser att det finns anledning att frånga förslaget att utgångspunkten skall vara ett flertal tjänster, som regeringen sade när uppdraget gavs till SÖ.

Det vore dock av intresse om skolministern ville utveckla frågan hur man ser på möjligheten att ha dubbla tjänstesystem under en övergångsperiod. Detta är naturligtvis viktigt för att man skall hinna med den omfattande fortbildning som kommer att bli nödvändig.

Anf. 44 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig något kommentera Gunnel Liljegrens och Ylva Annerstedts inlägg. Jag vill dock inledningsvis i anslutning till vad Gunnel Liljegren sade något utveckla den roll som skolöverstyrelsen spelar i detta sammanhang.

När jag reagerat på det förslag som kommit från skolöverstyrelsen – jag har t. ex. kommenterat det i ett tal i Karlstad – har många i likhet med Gunnel Liljegren sagt att regeringen och skolministern frångått skolöverstyrelsens förslag. Jag har fått ett och annat brev från lärare med hemvist i Sveriges Lärarförbund, vilka säger att detta är att desavouera skolöverstyrelsen. Det är därför jag vill understryka vilken roll skolöverstyrelsen spelar i detta sammanhang.

Skolöverstyrelsen och skolöverstyrelsens styrelse har två huvuduppgifter. Den ena är att vara det verkställighetsorgan som ser till att de beslut som

riksdagen fattar på förslag av regeringen genomförs. I det stycket är skolöverstyrelsens uppgift utomordentligt klar och väldefinierad.

Den andra uppgift som skolöverstyrelsen har är att vara ett beredningsorgan och utredningsorgan. Det är i den funktionen som skolöverstyrelsen här har framlagt ett förslag. Det är alldeles naturligt att det förslaget måste bli föremål för överväganden och prövningar, på samma sätt som ett förslag som framläggs av en parlamentarisk utredning blir föremål för remissbehandling, bedömningar och överväganden, innan det resulterar i en proposition. Jag tycker därför att det finns skäl att något avdramatisera vad som sagts om detta skolöverstyrelsens förslag. Regeringens expertorgan på detta område har redovisat synpunkter på tjänstesystemet. Regeringen överväger dessa synpunkter men inhämtar givetvis även andra synpunkter än de som finns redovisade i förslaget, innan detta resulterar i en proposition.

Jag har inledningsvis i detta anförande gärna velat understryka att det förhåller sig på det sättet:

Jag har av Gunnel Liljegren och Ylva Annerstedt fått ett antal konkreta frågor om regeringens kommande förslag. På den punkten kan jag i dag inte ge något besked, eftersom regeringens förslag blir ett resultat av de överväganden som nu sker. Men låt mig för klarhetens skull upprepa vad jag i mitt anförande i Karlstad sade om tjänsteorganisationssystemet:

”Tre utgångspunkter vill jag redovisa för det beredningsarbete som pågår inom utbildningsdepartementet.

Den första och självklara utgångspunkten är att lärarna skall undervisa i de ämnen och årskurser som de är utbildade för. Det innebär att de nya lärartjänsterna måste utformas så att de garanterar detta. Tjänsteorganisationen skall minimera riskerna för att lärarna kommer att undervisa i ämnen, för vilka de saknar erforderliga kunskaper.

Den andra utgångspunkten är att tjänsteorganisationen skall främja en utveckling av grundskolan i enlighet med de pedagogiska intentioner som ligger till grund för beslutet om ny lärarutbildning.

Den tredje utgångspunkten är att den lärare som i dag är behörig att inneha en tjänst i grundskolan också skall vara det den dag den nya tjänsteorganisationen genomförs. De nuvarande lärarna skall ha samma möjlighet som de har i dag att söka lediga tjänster.”

Det var utgångspunkterna för uppdraget, och jag har inte haft anledning att tycka att dessa utgångspunkter visat sig vara felaktiga. Jag står alltså fast vid dessa.

Av det sagda framgår att jag tycker att det är orimligt att en lärare som utför en arbetsuppgift och har kompetens för den – exempelvis en lågstadielärare – plötsligt skall bli inkompetent att utföra det arbete som han eller hon faktiskt utför. Det vore ju fullkomligt orimligt att ha ett sådant system, och det kan inte vara meningen.

Jag har också i detta stycke konstaterat – det vill jag gärna upprepa inför kammaren, även om kammaren inte är så välbesatt som jag hade önskat för att budskapet skulle få tillräcklig räckvidd – och jag vill gärna inför dem som finns här ta tillfället i akt att säga att vi genomför en lärarutbildningsreform för närvarande, vi genomför icke en organisationsförändring av grundskolan. Det är viktigt att detta är klart. Jag har mött åtskilliga under denna höst

som har bibringats uppfattningen att vi håller på att förändra grundskolans organisation. Någon har sagt sig att man nu måste bygga helt nya skollokaler. "Betyder inte den här nya grundskoleorganisationen att man måste lägga ner skolenheter som bara har lågstadium osv.?" Naturligtvis är det inte på det sättet. Det är inte en skolorganisatorisk reform vi genomför. Vi ser till att vi utbildar grundskollärare för den grundskola som finns. Det är detta som denna reform innebär. Då är det rimligt att den tjänstekonstruktion som ges anpassas till utbildningssystemet. Jag noterar i detta sammanhang med mycket stor tillfredsställelse att Ylva Annerstedt säger att folkpartiet nu vill arbeta för att den nya lärarutbildningen skall bli bra. Därför skall vi också se till att vi får en tjänstekonstruktion som stärker utbildningen, inte en konstruktion som försvagar den.

Anf. 45 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Jag har inte uppfattat skolministerns uttalanden i Karlstad som så definitiva att jag har trott att han antingen desavouerade SÖ eller backar upp SÖ:s förslag, men jag har begärt ett par klarlägganden av honom på några punkter.

Tyvärr är det emellertid så att den publicitet som har kommit SÖ:s förslag till del har satt i gång en diskussion som diskrediterar skolmyndigheterna – inte minst genom de underliga uttalanden som representanter för SÖ strör omkring sig. Delar skolministern t. ex. uppfattningen att en mulleskolelärare skulle kunna vara kompetent att undervisa i biologi på högstadiet utan annan utbildning än den hon fått som mulleskolelärare? Delar skolministern uppfattningen att akademiskt skolade lärare inte kan ge en adekvat utbildning i en skola för alla och att de skulle vara artfrämmande i en grundskola?

Det är alltså sådana uttalanden som förvirrar och som får lärare att skriva brev, som skolministern också vittnade om. Debatten har inte varit till glädje för någon, och jag är tacksam att skolministern nu håller fast vid de direktiv som regeringen ursprungligen gav SÖ.

Jag tillhör naturligtvis inte dem som tror att vi är på väg att införa en ny grundskola. Vi hade från moderat håll många invändningar gentemot den nya lärarutbildningen, men nu är den beslutad. Jag anser att regeringens direktiv stod i god överensstämmelse med den beslutade lärarutbildningen, men att SÖ grovt har vantolkat dessa direktiv.

Anf. 46 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag tycker det var viktigt med det klagande som Bengt Göransson gjorde om synen på SÖ som bl. a. ett utredningsorgan.

Vi gör ju genom denna interpellationsdebatt vårt arbete för att påverka beredningsarbetet. Vi anser inte att det huvudförslag som SÖ har framlagt är bra för att tillfredsställa de kvalitetskrav som man kan ställa på en kommande lärarutbildning. Och, som sagt, det finns många sätt att försöka påverka beredningen, interpellationsdebatter är ett.

Folkpartiet arbetar självfallet för att det skall bli så god kvalitet som möjligt på den beslutade lärarutbildningen inom de ramar som nu är givna. Det är ju ingen hemlighet att vi tycker att vårt förslag till lärarutbildning, med

minst 40 poäng i ett ämne som man skall undervisa i, är bättre och ger högre kvalitet. Här kommer nu det ena förslaget efter det andra till hur den nya utbildningen skall utformas. Självfallet vill vi då framföra synpunkter. Vi tycker t. ex. att vi skall ha en lärartjänstkonstruktion som så bra som möjligt tillfredsställer kraven på en hög kvalitet. Vi tror att ett system där lärarnas ämnesprofil klart framgår och där man snävar in möjligheterna att utan begränsning använda lärarna i hela systemet är bättre. Därför föreslår vi att det skall finnas överensstämmelse mellan ämnena och tjänstekonstruktionen. Vi förordar alltså ett system med minst tre lärartyper.

Anf. 47 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag är rädd att Ylva Annerstedt möjligen har missuppfattat mig. Jag polemiserar inte mot Ylva Annerstedt när jag redovisar min syn på skolöverstyrelsens roll. Det var därför jag med ett visst beklagande konstaterade att det var så pass få som hörde på. Både interpellanten och Ylva Annerstedt är naturligtvis, med det engagemang de har, väl medvetna om hur det förhåller sig. Många av dem som diskuterar denna fråga utanför riksdagen har dock inte noterat vilken uppgift skolöverstyrelsen faktiskt har haft, utan tycks ha betraktat skolöverstyrelsens förslag som antingen ett riksdagsbeslut eller ett regeringsbeslut. Det är ingetdera. Det var det som jag tyckte att det fanns anledning att inför kammaren och till protokollet få noterat. Det var alltså ingen polemik mot Ylva Annerstedt i det stycket, det vill jag understryka.

Gunnel Liljegren konstaterar också – vilket jag är mycket tacksam för – att utbildningsreformen nu är beslutad. Det är viktigt att vi gemensamt ser till att ge den kvalitet och lödighet. Det är angeläget att vi får en tjänstekonstruktion som stärker utbildningsinriktningen och icke försvagar den. Det har varit en av mina utgångspunkter, vilket jag har redovisat.

Det är naturligtvis så, Gunnel Liljegren, att alla våra lärare ingår i högskolesystemet och är akademiskt utbildade. Jag förmodar att Gunnel Liljegren inte vill reservera begreppet akademisk för det som en gång hörde till akademierna – då skulle vi ha en mycket liten grupp av lärare i skolsystemet som vore akademiker. Icke heller den mest kompetente civilingenjör skulle då egentligen kunna räkna sig ha någon som helst akademisk status. Det tycker jag att han är värd.

När det gäller frågan om mulleskoleläraren vill jag inte uttala mig generellt. Den lärarens kompetens måste ju bedömas som andras. Det kan knappast vara diskrediterande att man på sin fritid också arbetar med mulleskolan, om man är biologilärare. Jag förmodar att Gunnel Liljegren inte menar att vi av mulleskolelärarna inte skall begära någon som helst kompetens. Jag tycker nämligen också att de skall veta vad de talar om.

Anf. 48 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Statsrådet Göransson kanske inte uppfattade att jag levererade direkta citat från SÖ:s representanter beträffande t. ex. mulleskolelärarna och beträffande akademiker att de var ett artfrämmande inslag i grundskolan. Det är inte jag som sagt det, utan det är en SÖ-representant. Jag vände mig emot dessa yttranden, säkert förflugna, som fällt i diskussio-

nen om de nya tjänsterna. Jag hoppas att skolministern delar min uppfattning att det är olämpliga uttalanden.

Frågan om kompetens och behörighet har dryftats i stor utsträckning. Att en rektor skall avgöra om en lärare är kompetent att undervisa på det ena eller det andra stadiet i det ena eller det andra ämnet är en ganska farlig väg att gå. Vi vill ha behörighetsreglerna kvar, såsom de i dag är utformade. Om man genomför den tjänstekonstruktion som skolministern har förutsett i sina visioner, blir det ofrånkomligt att ha vissa behörighetsregler för ämnen och för stadier.

Anf. 49 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ett mycket kort påpekande med anledning av Gunnel Liljegrens senaste inlägg.

Jag har inte möjlighet att kommentera varje yttrande och varje formulering som görs inom det svenska skolsystemet. Jag bemödar mig om att kontrollera mina egna yttranden så att de stämmer både med det som regeringen står för och med det som jag själv står för. Jag har därutöver ingen ambition att kontrollera andras yttranden och får då finna mig i att det möjligen sägs ett och annat som Gunnel Liljegen och kanske också andra ogillar. Jag fråntar mig både kontrollansvaret och det innehållsliga ansvaret för varje sådant uttalande.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1987/88:Kr1 till kulturutskottet

1987/88:Bo6–Bo9 till bostadsutskottet

10 § Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1987/88:44 om jämkningar i skyldigheten att lämna kontrolluppgifter på räntor, m. m.

1987/88:Sk4 av Knut Wachtmeister m. fl. (m)

1987/88:Sk5 av Kjell Johansson m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1987/88:51 om inbetalningskvot vid avsättning till allmän investeringsfond och skatteregler vid fusion mellan ekonomiska föreningar

1987/88:Sk6 av Stig Josefson m. fl. (c)

1987/88:Sk7 av Knut Wachtmeister m. fl. (m)

1987/88:Sk8 av Kjell Johansson m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1987/88:52 om beskattning av naturaförmåner, m. m.

1987/88:Sk9 av Stig Josefson m. fl. (c)

1987/88:Sk10 av Alf Svensson (c)

- 1987/88:Sk11 av Lars Werner m. fl. (vpk)
1987/88:Sk12 av Inga-Britt Johansson m. fl. (s)
1987/88:Sk13 av Rune Jonsson och Iris Mårtensson (s)
1987/88:Sk14 av Knut Wachtmeister m. fl. (m)
1987/88:Sk15 av Gullan Lindblad och Birger Hagård (m)
1987/88:Sk16 av Kjell Johansson m. fl. (fp)

11 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

- 1987/88:9 om fri- och rättigheter m. m.
1987/88:12 om kollektivanslutningsfrågan
1987/88:13 om följdlagstiftning till förvaltningslagen på kyrkans område
(prop. 1987/88:5)

Skatteutskottets betänkanden

- 1987/88:4 om godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och
Amerikas Förenta Stater om ömsesidigt bistånd i tullfrågor (prop.
1987/88:38)
1987/88:5 om alkoholfrågor m. m.

Justitieukskottets betänkande

- 1987/88:6 om besöksförbud m. m.

Lagutskottets betänkanden

- 1987/88:4 om vissa skadeståndsfrågor
1987/88:5 om kommunrepresentation i gränsälvskommisionen
1987/88:6 om vissa frågor på det industriella rättsskyddets område
1987/88:7 om reglerna om dödförklaring m. m.
1987/88:8 om lagstiftningsåtgärder beträffande stiftelser

Utrikesutskottets betänkanden

- 1987/88:5 om Chile
1987/88:7 om Sverigebalternas sovjetiska medborgarskap
1987/88:8 om fisket i zonen öster om Gotland

Försvarsutskottets betänkande

- 1987/88:1 om ADB-sårbarhet och ADB-säkerhet

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

- 1987/88:2 om arbetsskadeförsäkringen
1987/88:3 om begravningshjälp genom den allmänna försäkringen
1987/88:4 om socialförsäkringstillägg m. m.
1987/88:5 om tandvårdsförsäkringen

Socialutskottets betänkanden

- 1987/88:3 om uppföljning av handlingsprogram i handikappfrågor (skr.
1986/87:161)

Prot. 1987/88:28
20 november 1987

1987/88:5 om arbetsmiljön inom hemtjänsten
1987/88:6 om rätt till servicebostad i annan kommun
1987/88:7 om vissa hälso- och sjukvårdsfrågor
1987/88:8 om vissa bestämmelser på hälso- och sjukvårdsområdet

Kulturutskottets betänkanden

1987/88:2 om vissa lotterifrågor
1987/88:3 om folkrörelser
1987/88:4 om vissa kulturfrågor rörande Norrbotten
1987/88:5 om Sveriges Radios filmarkiv

Trafikutskottets betänkanden

1987/88:2 om vissa yrkestrafikfrågor
1987/88:3 om Öresundsförbindelserna

Jordbruksutskottets betänkande

1987/88:10 om ersättning på grund av naturolyckor

Näringsutskottets betänkanden

1987/88:1 om kollektiv sakförsäkring
1987/88:2 om Kooperationen och den marknadsrättsliga lagstiftningen
1987/88:3 om detaljhandel

Bostadsutskottets betänkanden

1987/88:1 om vissa länsstyrelsefrågor (prop. 1986/87:95 delvis)
1987/88:2 om regler för byggande

12 § Kammaren åtskildes kl. 12.47.

In fidem

OLOF MARCUSSON